

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Politické spisy**

Vydavatel: **J. Laichter**

Vydáváno v letech: **1900**

Číslo ročníku: **Díl 1**

Číslo výtisku: **Díl 1**

Stránky: **28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102**

4. SLOVAN A ČECH.

Od H. Borovského.

(Pražské noviny 15. 19. 22. 26. února, 1. 5. 8. 12. března 1846.
Č. 14. až 21. S. 53—54. 59—60. 63—64. 67—68, 71—72. 75—77.
81—82, 85—86.

V druhé polovici 18. stol. počíná se proces obrození národů evropských. I národové slovanští podleli tomuto proudu, a podlehnutí to znamená pro ně nový život. Znovuzrození národů slovanských stalo se ve znaku znamení vzájemnosti slovanské. Jednotliví národové slovanští v poměru proti národům jiným, zvláště Němcům, cítili se slabými, a slabosti té uniknouti hleděli spojením Slovanů, slovanstvím. Myšlenka vzájemnosti slovanské zvláště u Čechů našla půdy. Čechové také dali národům slovanským muže, který myšlenku vzájemnosti slovanské uvedl v soustavu. Byl to Jan Kollár (1793—1852) pěvec »Slávy Dcery«. R. 1837 vydal samostatně spis: »Ueber die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschieden Stämmen und Mundarten der slawischen Nation« a v něm obšírně vyložil, o čem před tím úryvkovitě psal: co jest vzájemnost slovanská. Kollárova myšlenka vzájemnosti vytryskla z uvědomění, že jednotlivé větve slovanské jsou malé. Malosti unikal sdružením. Kmeny slovanské prý měly tvořiti jeden národ, rozličná jich nářečí měla býti pokládána za jednu řeč. Slované počali se sdružovati v jeden svazek přes to, že jsou příslušníky různých říší. Svazku jich nepřekáží ani moře ani

země a to proto, poněvadž snaha jich není snaha po sdružení politickém, nýbrž je to jen spojení literárně duchovní, je to literární vzájemnost. Ta spočívá v tom, by všechny národní větve společnou měly část duchových plodův svého národa, by vzájemně kupovaly, četly ve všech slovanských nářečích vydané spisy a knihy. Každé nářečí aby nový život z druhého čerpalo, aby se omlazovalo, obohacovalo a vzdělávalo, a přece na druhé nesáhlo, aniž na sebe sáhati dávalo, nýbrž aby vedle všech ostatních na své vlastní půdě dále stálo. Při vzájemnosti zůstávají všechny kmeny a nářečí nezměnitelně na svém starém místě, pomáhají však vzájemně spojeným působením a závoděním výkvětu společné literatury národní: vzájemnost není zde květinou, nýbrž bohyní květin, která rozmanité květiny sije, sází, pěstuje, zalívá a ochraňuje, a jich pyl k nové spanilé směsi pořádá. Literární vzájemnost nedotýká se ani útvarů státních ani zřízení církevních, není to také snaha po splynutí všech dialektů slovanských v jednu hlavní řeč a v jeden spisovný jazyk. Vzájemnost literární žádá, aby Slovan stojící na prvním stupni vzdělanosti a osvěty znal čtyři nářečí slovanská: rusky, illyrsky, polsky a československy, Slovan druhé třídy přiučí se i menším nářečím a podnářečím, Slovan třídy poslední, třetí, musí znáti všechna nářečí slovanská bez výjimky, ať jsou živoucí nebo vymřelá. Znalost ve všech případech musí býti aspoň gramaticko-lexikální. Potřeba vzájemnosti nejvíce cítila se u toho kmene slovanského, který neměl v literatuře téměř nic svého, bylo to u slabých Slováků. Slováci jsou pravým otcem vzájemnosti. Vzájemnost literární má chrániti od toho zla, do něhož by mohly upadnouti slovanské kmeny a nářečí, jež mají vlastní volnou nezávislou vlast, má je chrániti, aby více patriotismem se nezabývali, nežli národností a aby nezapomínali na své nesvobodné a slabé spolubratry. Vzdělanost u samostatných kmenů slovanských nesmí se zeslabiti, nesmí se státi jednostrannou a partiellní. Slabé kmeny slovanské mají ve vzájemnosti hledati a najíti útěchu; ztratily sice vlast, než té mohou opět nabýti; chovají jako drahý poklad národnosti.

a řeč, které, kdyby ji ztratily, více nabyti by nemohly. Jednotlivé kmeny slovanské nesmějí oddati se separatismu, neboť člověk, kmen a lid, který mimo sebe ničeho nemiluje, nemůže milovati ani sebe sám. Ve vzájemnosti musí viděti Slované svoji spásu. Vzájemnost ukazuje jim velikosti jich poslání v řadě národů. Jich úkol je smířiti dobu starou s novou, vésti od antiky k romantickému a odtud k principu humanity. Tak Slované mají vyplniti své božské poslání, tak mají pracovati pro věčnost. Slované mají právo na probuzení, svobodu a vzdělání, třeba že mnozí z nich žijí pod cizím jhem a byli do té doby vzdáleni od života kulturního. Slované vystupují sice později na jeviště dějin světových, ale mají za to před sebou budoucnost. Vzájemnost přináší mnohonásobný prospěch. Jí rozšiřuje se obzor duševní, poněvadž stoupeinci vzájemnosti více děl literárních je přístupno, ona podporuje prodej knih, chrání jazyk od cizích slov a frází a činí tím nářečí slovanštějšími, zabraňuje pokusům o jakékoliv jiné spojení Slovanů než-li literární a zažehává nesváry mezi Slovany. Vzájemnost může kvésti, podaří-li se Slovanům odvrátiti nenávist cizinců a uklidniti vnitřní spory slovanské. Aby dokonale Kollár vyložil, co vzájemností míní, uváděl i prostředky, o nichž myslil, že se jimi vzájemnost literární dá uskutečniti. Žádal za zřízení slovanských knihkupectví ve všech hlavních městech slovanských kmenů, navrhoval výměnu knih mezi spisovateli rozličných kmenů, přál si založení učitelských stolic a školních kathedr slovanských nářečí, »kde by žáci a mladí Slované aspoň začátkům se učiti a povzbuzeni k dalším pokrokům nabyti mohli,« toužil po vydávání všeobecného, všenářečného, slovanského literárního časopisu, přimlouval se za zařízení veřejných a soukromých knihoven, v nichž by »knihy všech nářečí se nalézaly a ku čtení propůjčovaly«, domlouval, aby se vydávaly srovnávací mluvnice a slovníky všech nářečí, písně lidové a přísloví. Návrhy své zakončil Kollár přáním po odstranění cizonárodních slov a forem, a touhou po přijímání slov pravých a čistě slovanských. A tím žádal »podmíněné přibližování se

k ideálu všeslovanského jazyka t. j. řeči, jíž by každý Slovan kteréhokoliv kmene snadno rozuměl«. Sjednocení Slovanů měl podporovati jednotejný, filosofický, v duchu slovanské řeči založený pravopis, na němž by se smluvili všichni Slované nebo aspoň ti, kteří užívají »jednotejných písmen latinských a kyrilských«.

Názory Kollárovy o vzájemnosti slovanské došly rozšíření u všech Slovanů. Slováci postavili se pod prapor myšlének Kollárových, Srbové lužičtí přijímali učení Kollárovo za své, na jihu slovanském Kollára považovali za svého učitele. Hrvát L. Gaj hlásil se tam k myšlénce Kollárovy literární vzájemnosti. Gaj stal se otcem učení zvaného »illyrism«, a otcem tím stal se ne bez vlivu Kollárova. Illyrism vytryskl také z poznání slabosti a malosti národa, opíral se o ideu všeslovanství, jenže chtěl, aby dříve působilo se k sjednocení Hrvatů s nejbližšími druhy slovanskými. Velká Illyrie měla obsahovati celé Jihoslovanstvo, k Illyrům měli patřiti Slovinci, Hrvati, Slavonci, Dalmatinci, Bosňáci, Černohorci, Srbové i Bulhaři, jich jazykem měl býti písemní jazyk hrvatský, slitý s jazykem nové srbské literatury. V Haliči Lvov hlásil se k názorům Kollárovým, na Ukrajině v Charukově byli stoupenci Kollárovi atd. atd. Kollár stal se, jak sám o sobě napsal, vskutku velikým knězem Slávy.

Názory Kollárovy nebyly ve všem správné. Byly málo reelní a sváděly k povrchnosti. A proto od těch, kdo viděli a dobře poznali svět slovanský, proti názorům Kollárem hlásaným vznikal odpor. Veřejně tomuto odporu průchod dal K. Havlíček již r. 1843 básní »Tys bratr náš« (Básnické spisy Karla Havlíčka. Pořádal Ladislav Quis. V Praze 1897. 10.) a r. 1846 článkem »Slovan a Čech«. (Пыпинъ А.: Панславизмъ въ прошломъ и настоящемъ Вѣстникъ Европы 1878. XI. V. 312. ad. — Тѣж: Литературный панславизмъ. Тамтѣж 1879. XI. III. 591 ad. — Perwolf, J. Slovanská vzájemnost. Panslavismus. Riegrův Slovník naučný heslo »Slované«. — Ивановъ I.: Славянската взаимность въ борбите и съборите. Български Прегледъ, Год. V. София 1899. Книга V. VII. — Jan Kollár 1793 — 1852 Sborník

statí o životě, působení a literární činnosti pěvce »Slávy Dcery«. Ve Vídni 1893 — Кулаковскій, П: Иллиризмъ. Варшава 1894.)

Zároveň s probuzením národního ducha a nějaké vyšší činnosti ve vlasti naší přistěhovala se i myšlénka Slovanstva, aneb raději procitla opět, jenom že s větší silou a s větší nadějí než dříve za starodávna. Jak obyčejně na světě bývá, stala se i tato myšlénka Slovanstva, jako všechny jiné velké a nové myšlénky m ó d o u u nás, takže před několika léty každý skoro sebe jmenoval Slovanem, stydě se jaksi za tak malé jméno, jako naše Čech, Moravan, Slezan, Slovák: každý dříve než se počal učit mluvnici české, přeběhl ruský, polský a j. jazyky, mnoho o nich sice nevěděl, ale přece s učenou tváří knihy a časopisy v rozmanitých jinoslovanských jazycích čítal, a z nich mnoho, časem nesmyslně, do češtiny překládal. Rusy, Poláky Iliry a jiné Slovany jmenoval každý své bratry, staral se o jejich prospěch, ne-li více aspoň tak jako o vznik svého národu: a ti, kteří nejpraktičtější byli, kojili v srdci svém pevné přesvědčení, že časem svým všech 80 milionů Slovanů (i s těmi miliony, co jich zatím přiroste) jeden jazyk písemní, jedny sympathie a všechny jiné věci, které jmenovati neslušno a nedovolené jest, dohromady míti budou; zkrátka, že z nich ze všech bude jediný národ v takovém smyslu, jako jsou Francouzi atd. jedním národem.

To všechno dohromady nazvali Němci P a n s l a v i s m u s, a vyšnořivše ho ještě mnohými zvláště přimyšlenými nemotornostmi, vzali (jen na papíře) trubu váleční do zubů a troubili proti Panslavismu a Slovanům: „Mordelement!“

Zkrátka o tom Panslavismu nadělalo se po mnoho let hluku, křiku a povyku, napřed u nás v Čechách (při čemž si ještě dovoluji práci pp. Hurbana a Štúra¹⁾ ignorovati a milé Slovensko k našemu kmenu připočísti), pak v Ilirsku, hned na to v Němcích, potom v Rusích na to i ve Francouzsku, odkud se potom ta idea bezpochyby náhodou v nějakém novém fraku i do Polska přestěhovala a majíc již jako z Francouz přicházející důstatečného kreditu také všem Polákům k bratrství s námi srdce roztáhnula!

Prosím zatím nehoršiti se nic pro tu ironii, s kterou jsem se o tak svaté věci psáti osmělil: malé strpení a dočtení tohoto článku až ku konci, a pak doufám smířiti každého s náhledy svými. Ubezpečiti mohu, že na sobě nikdy nevy nucuji aniž vynutiti mohu ironii, mluvě o věcech zdravých, pravdivých, užitečných a rozumných.

Největší rozsáhlosti a opravdového vniknutí do

¹⁾ Ludovít Štúr (1815—1856), literát slovenský stal se otcem myšlence: lid slovenský probuditi jeho rodným jazykem a sjednotiti inteligenci slovenskou, rozdvojenou v stranu katolickou a evangelickou, centrální slovenčinou. Štúr r. 1845 uskutečnil myšlénku svoji a začal vydávati politické »Slovenskje národnie noviny« s beletristickou přílohou »Orol tatranský«, psané slovenčinou. R. 1846 vyšel jeho spis »Nárečia slovenskô alebo potreba písania v tomto nárečí«, kde se odůvodňuje, proč Slováci zakládají svoji vlastní literaturu. Zavedení slovenčiny jako jazyka spisovného stalo se předmětem veliké polemiky. Proti kroku Štúrovu postavili se zvláště spisovatelé v Praze spisem »Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky« (r. 1846). Stoupencem myšlénky Štúrovovy, zastancem jeho názorů a bojovníkem v polemice byl Slovák Josef L'udovít Hurban (1817—1888). (Vlček Jar.: Dějiny literatury slovenskej. V Turč sv. Martine. 1890. 68 ad.)

života dočkala se tato idea Slovanstva u nás a v Ilirsku, a nám i Ilirům také nejvíce prospěšnou se stala. Právě však proto, že u nás takové populárnosti, takového rozříření došla, zanechala nám také mnoho zbytečností, přehnaností a škodných následků, které na tomto světě vždy co trusky k nejužitečnějšímu přimíseny bývají.

Mnozí u nás nerozumějíce, oč se tu jedná, uchytili se slova a přijali na sebe všechny nepotřebné fantastické výsledky myšlenky Slovanstva, z pravých však a užitečných výhod, jejich žádnou neokusili. A konečně se ze všeho udělala taková matenice, že větší část z těch, kteří sebe Slovany nazývali, ani sami nevěděli nač, proč a zač, kam to vede, co to je atd. Takové náhledy o Slovanstvu panují ještě dílem nyní v malých městech našich. Tyto bludné myšlenky co možná v myslích krajanů porovnat, škodné odstraniti a užitečné tím více vštípití a vůbec všechny dobré stránky myšlenky Slovanstva schváliti a na škodné poukázati jest oučelem tohoto článku. Nahlížím ale, že slova má, aby tím jistějšího průchodu našla, jakési garantie ze života potřebují: chceme-li proti předsudkům vystoupiti, s nejlepším prospěchem to učiníme, přiznáme-li se sami, že jsme kdysi v nich vězeli. Zkušenému se vždy více a raději uvěří.¹⁾

Za studentských let na universitě Pražské, když člověk nejzpůsobilejší jest rozpálení se až nemoudře pro novou oblíbenou myšlenku, v té době, když se jedna větší polovice mladých lidí zamiluje do děvčat, a druhá menší do ideí, zablýsklo se mi teprv něco

¹⁾ V originalu stojí »nevěří«, ale je to patrná chyba místo »uvěří«.

o velikém Slovanském národu, o bratrstvu, stejném smýšlení jeho rozdílných kmenů mezi sebou, o budoucí vznešenosti jeho atd.; znělky ze Slávy Dcery deklamovali jsme tiše a nahlas, tvořily se (avšak netiskly) také znělky, uchopili jsme se abeced a mluvnic velikých Slovanských nářečí, kladli si za velkou čest zpívati dvě polské, jednu ruskou a dvě ilirské písně. V této blažené době seznáv dle možnosti z knih jazyky, děje a obyčeje kmenů Slovanských, umínil jsem si pevně procestovati všechny jejich kraje, a seznámiti se se všemi bratry slovanskými osobně v jejich krajinách. Seznal jsem Polsko, a — nezalíbilo se mi, s nenávistí a pohrdáním opustil jsem Sarmatské kraje,¹⁾ a po novém roce²⁾ v nejužších mrazích klusal jsem na kybitce do Moskvy, zahříván nejvíce horkostí své srdečné všeslovanské vzájemnosti. Ruské mrazy a ostatní ruské věci uhasily ve mne poslední jiskru všeslovanské lásky; kosmopolitismu jsem beztoho nikdy neměl ani za mák v těle, a tak jsem se vrátil do Prahy Čechem, pouhým neústupným Čechem, ba s jakousi tajnou kyselostí proti jménu Slovana, které mi seznávšímu dostatečně Rus i Polsku jakousi ironií zavánělo. — Po nějakém čase, když jsem na nemilé dojmy poněkud byl zapomenul, umírnila se mi opět krev a byl jsem v stavu všechny podivné pestré myšlenky, nenávist a přichylnost v duši své porovnatí a při chladné mysli výsledky na místě nabyté a mrzuté osobní zkušenosti s předešlou poetickou nadšeností opět v souměrnost uvéstí. Zkrátka utvořil jsem si pro sebe

¹⁾ Sarmatským krajem myslí se vůbec kraje na východě Evropy.

²⁾ R. 1843.

zásady o Slovanstvu a Češstvu a ty zde čtenářům jen pouze k uvážení předložiti hodlám.

Především, abych jak se říká, i s dveřmi do domu vpadl, vyslovuji pevné a nevyvratné přesvědčení své, že Slované, totiž Rusové, Poláci, Češi, Ilirové atd. nejsou jedním národem. — Tato slova jsou jako výpověď vojny, a tak rozhodná, že obšírného vysvětlení potřebovati budou. Nechtěje zde všechno opakovati, co jsem na jiném místě (Cizozemci v Rusích v Čas. Čes. Mus.¹⁾) k určení toho, co národ jest, již pověděl: uchopím se zde raději přirovnání. Komu kdy napadlo mluvit o národu r o m a n s k é m neb g e r m a n s k é m? Komu napadlo jmenovati Vlacha bratrem Španěle a Francouze aneb Angličana s Němcem do stejného národu počítati? A zrovna tak jako Španělé, Portugézi, Francouzové, Vlaši dohromady jsou R o m a n š t í národové; a Němci, Dáni, Švédí, Norvézi, Hollandané Germanskými národy slovou: zrovna tak jsme my, Poláci, Ilíři, Rusové atd. Slovanskými národy, a jméno S l o v a n jest a zůstati má vždy jen j m é n e m zeměpisným a vědeckým, nikoli však jménem srdečným, jménem sympathie, s jakou každý národ jméno své vyslovuje. Tak jako nemá být člověk pořádný kosmopolitou (kdo praví, že každého miluje, nemiluje žádného), tak jako by směšno bylo, cítiti patriotismus indoevropský a dělati verše o něm v nadšení; zrovna tak, jenom ovšem v menší míře, nepravdivé jest vlastnictví všeslovanské. Namítne-li někdo, že snad mezi národy slovanskými není tak

¹⁾ Cizozemci v Rusích. Od H. Borovského. Č Č M 1846. XX. 95—132.

veliká rozdílnost, jako mezi romanskými a germanskými: musíme tomu naprosto odporovati. Třeba by u př. mezi jazyky rozličných Slovanských národů ani tak veliký rozdíl nebyl jako mezi jednotlivými germanskými a romanskými (ačkoli u příkladu jazyk holandský blíže jest německému než ruský českému, a mezi frančtinou a vlaštinou není většího rozdílu než mezi ruštinou a češtinou) nesmíme přece zapomínat, že nejen jazyk, nýbrž také obyčeje, náboženství, vláda, vzdělanost, sympathie a j. v. dohromady národnost a tedy i rozdíly mezi rozličnými národy tvoří, a bře-li se při slovanských národech na všechno to náležitý ohled, nesmíme již tvrditi, že by si na př. Rusové a Češi, Poláci a Rusové, Iliři a Poláci blíže stáli, než kteříkoli dva národové germanští neb romanští.

Čas a okolnosti rozdělily veliké množství lidu Slovanského původu již od dávna na čtyry podstatně od sebe rozdílné národy, z kterých každý (vyjímaje Iliry) již od dávna jedním národem samostatným jest, a všechno buď měl neb má, co zapotřebí jest, má-li se o národu mluvíti. Upíratí nebudeme, že jest to velké štěstí, býti členem velikého, rozšířeného národu, tak jako si mnohý malý člověk přeje být velkým, tak jako by snad nikdo dobré vlastnosti, moc, jmění atd., kdyby je míti mohl, od sebe neodstrkoval: s druhé strany ale slušně se od rozumného člověka očekává, aby s osudem svým spokojen byl, a s tím co má se spokojiv, nežádal toho, co míti nemůže. Šlechetná mysl Kollárova rozhrála nás ve Slávy Dceři nejvíce k jakémusi neurčitému přátelství a bratrství se všemi slovanskými národy: zapotřebí bylo tak silné, živé a

nové páky, aby se duše naše tak dlouhou nečinností zmalátnělé a zvšednělé opět k nějakému životu probraly, a také jsme opravdu z této myšlenky velmi mnoho dobrého pro sebe nakořistili, o čem ještě později zmínku učiníme. S druhé strany se ale právě tímto básnickým a velmi neurčitým přátelstvím a bratrstvem, které se ustavičně mezi pouhou literární vzájemností (již to ale vlastně se všemi národy míti máme a můžeme, byť by si ostatně naši nejúhlavnější nepřátelé byli) a ostatními vyřknutými a nevyřknutými požadavky panslavistickými kolíbalo, konečně tak hlavy pomátly, zvláště lidem v zeměpisu a historii jakož i slovanském národopisu méně cvičeným, že již sami nevěděli kudy ven a kudy tam s tím Slovanstvem. Následky pak z takové pomatenosti myšlének, a z neurčitosti pojmů bývají vždy podivné a nejvíce škodné.

Právě toho máme teď rázný příklad na Slovensku.

Komu jen trochu povědomy jsou tamější poměry, věděti bude, jak tam panslavismus královal, jak nadšeně se mnozí Slováci v myšlénce kochali, že jednou všichni Slovanští národové jednu literaturu a Bůh ví co ještě dohromady míti budou, jeden již vydal gramatiku všeslovanskou,¹⁾ t. j. utvořiti chtěl všeobecnou slovanskou řeč: zkrátka každý ví, že mezi Slováky nejvíce panovalo domnění, že by se opravdu ještě časem svým ze všech národů slovanských jediný utvořiti mohl. Roku 1842 přesvědčil jsem se sám na cestě své po Slovensku o všem právě řečeném, ačkoli

¹⁾ H. zde naráží na spis: *Elementa universalis linguae slavicae e vivis dialectis eruta et sanis logicae principiis suffneta*. Auctore J. Herkel. Budae 1826.

již z toho, co přichází od Prahy Slováci (a mezi nimi sám p. L. Štúr) mluvili, dost vysvítalo.

A kdo by si byl pomyslíl, že se 1845. p. Hurbanovi a Štúrovi, dvěma marným, více o slávu svou spisovatelskou než o blaho národu svého starostlivým ostatně dosti nepatrným lidem (přirovnáme-li je k slavným a zasloužilým Slovákům předešlé doby) podaří místo velikého spojení všech Slovanů odtrhnouti Slovensko ještě od nás ostatních, s kterými opravdu již v literatuře a v národnosti pevně spojeno bylo!! Nepodobá-li se to nejtrpčí ironii? Uvěřil-li by to kdo na pouhé slovo?!

Se zvláštní chytrostí hledí tito pánové Hurban a Štúr, to co se je nom proti jejich osobnímu mrzkému a škodnému počínání píše, jako hanu na celé Slovensko potáhnouti, aby tak rozhořčení mezi námi a Slováky, kteří vždy našimi milými a váženými bratry jsou a i po Hurbanovsko-Štúrském apoštolství zůstanou, tím více vzrůstalo, a jejich soběcký, marný záměr, utvořiti ze sebe malinkých človíčků patriarchy, tím snadněji se podařil. Z toho ohledu prosíme snažně každého vlastimilovného Slováka, který naše listy čítá, aby dle možnosti všechno to, co proti Hurbano-Štúrovským novotám píšeme, mezi svými krajany rozšířil a rozhlásil, tak aby se Slováci z čistého pramene o našem mínění dověděli, nikoli ale z pokaleného pramene Orla neb Novin Štúrových.¹⁾ Doufáme ale, že každý rozumný, o poměrech Slovenska k Maďarům atd. dobře zpravený Slovák, pravdivost našich slov

¹⁾ Viz poznámku na str. 33.

uzná, a počínání Hurbano-Štúrské, z kterého pro celý náš národ jenom škoda vyplynouti může, tak jako slavný a zasloužilý náš Kollár a my všichni zatratí.

Není zde místa ani potřeby dlouhé výklady o politice držeti, tolik ale i zkušenost historická i pouhý rozum praví, že mezi národy sousedními nikdy jisté, pevné přátelství udržeti se nemůže, proto že velmi mnoho příležitostí jest k vzniku soběctva, kde tak často otázky nastanou o jmění, o užitecích, o školách atd. Kdož neví, že se lépe cizí porovnají, než bratří? —

Z některé tedy příbuznosti mezi národy slovan-skými nedá se již očekávati svornost mezi nimi, ba sousedství jejich přislubuje nám vždy hojných nesvorností. Beřme svět tak, jaký jest, a očekávejme tedy přátelství a svornost mezi lidmi a národy jen tenkrát, když z toho obě strany užitek mají, když škody a výhody, žely a radosti společné jsou, a k hádkám příčina vyskytnouti se nemůže. Takový ale poměr je toliko mezi národem naším a ilirským; pročez také ujišťuji, že opravdové a trvanlivé přátelství a bratrství, pravá více než literární vzájemnost jenom mezi námi a Iliry býti může a také bude, jako vůbec jisto jest, že těmto dvěma národům největší zisk z idej Slovanstva vyplynul.

Avšak přehlédněme již všeliké následky, které nově vzkříšená myšlénka Slovanstva u rozličných národů Slovanských způsobila.

Dobré máme právo sami o sobě v tomto pádu dříve promluvit. Již od starodávna u nás, bez pochyby proto, že jsme co malý národ v ustavičných válkách

s velikým Němectvem pomoci potřebovali, povstalo toužení po spojení ostatních slovanských kmenů v jeden celek. Husité zrovna určitě se o to ucházeli, nazývajíce ostatní Slovany svými bratry. Zmínky o tom příbuzenství ustavičně nacházíme v rozličných dobách. Kramerius ¹⁾ zrovna píše, že se jeho Noviny i v Polsku i na Tureckých hranicích čítají, kde všude bydlí národy našeho plemene. Od Dobrovského ²⁾ pak, až do této doby dospěla myšlenka ta k největší skutečnosti.

Nehodláme a nemůžeme zapírat, že jsme my celý národ českoslovanský, nejvíce však obyvatelé království Českého ze všech slovanských národů nejvíce potratili ráz svůj zvláštní a národnost: sotva ten jazyk že jsme si zachovali, a to ještě ne všichni a ne čistě. Němectvo na náš jazyk, na naše smýšlení, na naše obyčeje, zkrátka na všechno u nás veliký a snad již nenapravitelný vplyv provedlo: nechceme-li tedy, aby se o nás říci mohlo »že jsme také Němci, jenom že česky mluvící«, musí být hlavní naše starost, vyhledávati všemožně všeho, čím se kdysi národnost naše označovala aneb dílem ještě podnes označuje.

A tu stojíme vlastně při nejhlavnějším užitku, který by nám z vzájemnosti Slovanské vykvéstí měl a mohl, jenom že jsme až posavad tuze malé péče o to měli. Starožitnosti české ukazují nám poněkud, jací bývali nezněmčilí otcové naši; a kde tento slabý pramének vysychá, uchytiti se můžeme slovanských starožitností vůbec, poněvadž si slovanští národové

¹⁾ Václav Rodomil Kramerius nar. 1792 † 1861.

²⁾ Josef Dobrovský tvůrce slavistiky a buditel český žil v letech 1753—1829. (Brandl V., Život Josefa Dobrovského. V Brně 1883.)

před časy ve všem mnohem ještě podobnější byli; že však jiní národové slovanští národnost svou až do dneška lépe zachovali než my, podává nám i národopis slovanský velmi hojné pomoci. Z národopisu tedy a ze starožitností všeslovanských nejlépe se přiučíme, co našeho a co cizího u nás jest; tam jako v zrcadle naše neporušené předky vidíme. S lítostí tedy pozorovali jsme, jak většina jenom na skořápce Všeslovanstva lepěti zůstala, hrajíc si jenom rozličnými nepatrnými drobnůstkami, jako jmény, písničkami, písmenky atd. a málo dbajíc o pravé poznání jiných národů slovanských.

Zdá se, jako bychom na Šafaříka ¹⁾ byli vložili celou péči a všechno to nepováživše, co bedra jediného snéstí mohou, a co nikoli. V národopisu Šafaříkově ²⁾ máme jako výkres budoucího velikého stavení; učinil se pořádek v ohromné práci, určením hranic na zemi i v jazycích: zůstala nám však ovšem již lehčí, ale obšírná práce, vyplniti celou tu osnovu, a popsati geograficky a ethnograficky do podrobností všechny ty kmeny slovanské. Kdy se takového díla dočkáme, kdy se dočkáme cestovatelů do Ilirska, o kterém tak málo víme? Ovšem jest lehčeji nazvati sebe Bořivojem nebo nějakým X.-aslavem, než přispěti opravdu prací svou k národnímu zvelebení.

Rovněž tak chatrně stojíme v historii všeslovanské: Šafaříkovy Starožitnosti ³⁾ jsou alfa i omega: kýž by

¹⁾ Pavel Josef Šafařík * 1795 † 1861. Brandl V., Život K. J. Erbena v Brně 1887. — Vlček J., Pavel Jos. Šafařík. V Praze 1896.

²⁾ Slovanský národopis. Sestavil P. J. Šafařík. V Praze 1842.

³⁾ P. J. Šafařík: Slovanské starožitnosti: oddíl dějepisný. V Praze 1837.

jen mravopisní díl také vyšel,¹⁾ při čem povážiti musíme, že byť by i síla a věk jediného muže k úplnému provedení rozsáhlého díla postačovaly, přece ještě ani pomůcky k dílu tomuto vydány nejsou. A což pak historie ruská, polská, ilirská od té doby, kde přestávají Šafaříkovy Starožitnosti? — Napíše se sama?

S ohledem na jazyk je dobré znání řečí slovanských hlavním průvodčím k poznání, co jest germanismus, aneb jiná nečeskost; z ostatních slovanských jazyků shledávati můžeme to, co jsme ztratili neb čeho ještě v řeči své nemáme. Jmenovitě co se vyšší konveršální řeči týče, která až posavad u nás vzdělána není, podává nám ruština a polština velmi hojných pomůcek, jenom že jich málo užíváme. A kdo by to řekl, že my Čechové, filologický národ, nemáme posavad ani jedné řádné gramatiky kteréhokoli slovanského jazyka? Kdo by si pomyslíl, že vždy velikou zacházkou pomocí cizího německého jazyka příbuzné nám řeči učiti se musíme?

Z literatury ruské a polské mohli bychom s dobrým prospěchem vážiti nejen překládáním, nýbrž více čtením: neboť se mi marnotratstvím býti zdá, překládati a vydávati v češtině to, čemu tak snadně každý vzdělaný našinec porozuměti může. (Populární knihy se arci překládati mohou.)

Totoť tedy je vzájemnost slovanská, to jsou výhody, které z toho máme, že nejsme osamotnělí ve

¹⁾ Díl tento nevyšel nikdy. Šafařík nedokonal to, o čem pracoval. Úlomky mravopisního dílu jsou rozličné rozpravy, nyní společně tiskem vydané od J. Jirečka v »Pavla Jos. Šafaříka sebrané spisy«. Díl III. V Praze 1865.

světě, jako Maďaři neb Škipitáři; že jsme Slované! A pokavad nevyčerpáme všechno zde uvedené, co nejvíce možná, ať žádný nezpívá o bratrstvu mezi Slovany! Nechme planých řečí a krásných floskulí a chopme se díla. »Ne ten vejde do království nebeského, který říká: Pane, Pane! ale který plní vůli Otce mého.« Lehko jest píti na zdraví všech Slovanů a zpívati písně o veliké Slavii: ale těžko učiti se gramatiky a historie a ethnografie!

Kromě těch uvedených duševních výhod můžeme i my Čechové mnohé jiné materiální užitky ze Slovanstva míti. Jak snadno jest nám pro blízkost a podobu jazyku vyučiti se velmi rychle kterýkoli jiný slovanský jazyk. Poněvadž ale všichni ostatní národové slovanští mnohem méně vzděláni jsou než my, a zároveň vlast naše lidmi již dost naplněna jest: máme vždy nejlepší příležitost, co vzdělanci všelikých způsobů řemeslníci, umělci atd. v jinoslovanských zemích dobré obživy najíti, řádné jmění nashromážditi a pak doma ovoce své pilnosti v pokoji ztráviti. Štěstí a dobrý byt každé země musí ale růsti, když občané jakýmkoli způsobem z jiných zemí přičinlivostí svou hojné jmění do země své táhnou. I této okolnosti jsme, jak náleží, nepoužili, a jenom v našem císařství co úředníci přicházejí Čechové hojně do jinoslovanských zemí, za hranice ale rakouského mocnářství málo kdo se odvažuje.

Tu také na jednu okolnost pozornost svou obrátiti musíme, že my, jakožto národ nízkomyslný, pokažený a zmalátnělý, nemajíce dost národní hrdosti, brzy mezi jinými Slovany, zapomínajíce řeč svou, národnost a

řeč jinoslovanskou přijímáme. Obyčejně se to dělo ze sprostoty a bez pomyšlení, že by to nedobře bylo: co však nastala myšlénka vzájemnosti Slovanské, málem by se takové podlé počínání ještě cností bylo nazvalo. Poněvadž se s podivnou převráceností a nepraktičností, ne Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko, nýbrž celé Slovanstvo za vlast naši považovalo, mysliło se také, že Čech ku př. v Rusích a Polsku, tak dobře doma jest, jako v Praze; a že opustiti řeč a národnost svou a přijmouti jinou slovanskou, jest tak, jako přestěhovati se z Chrudimska do Čáslavska! Přijmouti ku př. profesuru v Rusích nezdálo by se žádnému z takových Vseslovanů našich počínáním nevlasteneckým,¹⁾ a pracující pro jiné slovanské národy, mínili tím i o vlast svou Českou již důstatečné zásluhy míti.

Proti takovému záhubnému smýšlení zde určitě vystoupiti držíme za svatou povinnost, a vyslovujeme zjevně, že Čech přestoupivší k národnosti jinoslovanské, zrovna tak se proti vlasti své prohřešuje, jako by se byl přetvořil ve Francouze, Němce atd., a zrovna tak odrodilcem se stává. Neboť opakují ještě jednou s důrazem, že vlast naše není Slovanstvo, nýbrž jen Čechy, Morava, Slovensko, Slezsko. Kdyby celé Slovanstvo vlastní naší bylo, kdyby všichni Slované jedním národem byli, již bychom byli měli

¹⁾ [Pro uvarování všelikých špatných výkladů, vyslovuji zde své přesvědčení, že na vždy vlast svou sice nikdo opouštěti nemá; že však vždy dovoleno a s vlasteneckým smýšlením spojitelné jest, na jistý čas v cizině prospěchu svého v jakémkoli povolání vyhledávati.]

dávno přijmouti jazyk ruský, jako převládající, co spisovní řeč, co jistě posud žádnému *moudrému* z nás nenapadlo. V tom musí být první zásada naší národnosti, že se jazyka svého nikdy odřící, a jej nikdy za žádný sebe příbuznější dobrovolně vyměnit nechceme. Kdo jinak smýšlí, není s námi, nýbrž proti nám.

Jiný, ačkoli jen zdánlivý užitek, myšlenky Slovanstva byl ten, že se nepřátelé a hubitelé naší české národnosti odstrašiti měli tak velikým 80milionovým jménem, jako jest Slovan: tak aby proti každému hodlajícímu potlačiti nevelmi hojný národ český všichni ostatní Slované co nepřátelé stáli. Taková politika je ale v každém ohledu dětinská a směšná. Nechceme se ani obšírně toho dotýkati, že bez toho každý rozumný a v záležitostech těchto honěný člověk dobře ví, že všichni Slované dohromady, jako jedna síla vzati, skoro nic neplatí, protože vždy jedna polovice proti druhé, jako oheň proti vodě jest, a tudy jedna druhou v šachu drží a k činnosti nepřipouští, a že tedy vyhrůžka s celým Slovanstvem jenom planá jest a zkušenému ještě směšná býti musí.

Ale abychom zkrátka a určitě věc odbýti mohli, kdož pak jsou tito nepřátelé naší národnosti, před kterými tak přehrozný strach míti musíme, že je touto 80milionovou banknotou Slovanstva odstrašiti chceme? Pan Šuselka, Laube atd.? ¹⁾ Ti jsou sami rádi na světě a nedovedou zahladiti národ český! A kdyby i všichni

¹⁾ Franz Schuselka, Němec z Čech, publicista německý, žil od roku 1811—1886. — Heinrich Laube, německý básník a spisovatel pocházel ze Slezska. Nar. 1806, † 1884. Oba tito muži byli známi českému obyvatelstvu svojí nenávisí k Slovanům.

Němci dohromady o naši záhubu stáli, ačkoli tomu tak není, vždyť nejsme sami Češi proti nim! Jsme část mohutného mocnářství, a stát náš co do mocnosti vyrovná se jistě celému Německu. A vláda naše národnost naši nikterak nepotlačuje, ba naopak ji zvelebí, a v čas potřeby i zastávati bude!

Jediný a opravdový nepřítel naší národnosti — jsme my sami. Jenom my sami plichtíme se všude veřejně k národnosti německé, aniž nás k tomu kdo nabízí neb nutí, kromě naší převrácenosti a modařské zastaralé národní zkaženosti. Ačkoli se již, chvála Bohu, mnoho za nejnovějších časů k lepší stránce učinilo, přece ještě posavad většina v zastaralém bludu a šlendrianu německém potopena jest. Kolik set (na tisíce se jistě počítati nemohou) Čechů umí posavad jazyk svůj pravopisně psáti? Německý pravopis neuměti je u nás pro každého, kdo vzdělaným slouti chce, veliká hanba! A český? — Mnozí venkovští páni Francové za zvláštní čest si kladou, že ani česky čísti neumějí! ¹⁾

¹⁾ [Zde nemůžeme opomenouti obrátiti pozornost na to, čeho si, jak se nám zdá, ještě veřejně nikdo nevšimnul: že se totiž venkovští vrchnostenští úředníci patrně vyhýbají zákonu zemskému, (r. 1788 bylo nařízeno, že právníci při úřadech vrchnostenkých, tak zvaní justiciarové, mají býti zběhlí v jazyku českém. Stejně nařízení bylo vydáno pro krajské školní kommissary v českých krajinách Šolc J., Národnost a její význam v životě veřejném. V Praze 1881. S. 325.), který od každého v Čechách úřadujícího výslovně žádá úplnou známost jazyka našeho (tedy i gramatiku a pravopis). Český však jazyk neučí se nikde leč na vyšších ústavech (jako na vysokých školách) a poněvadž vrchnostenští písaři tak vysoko ve školách neprorážejí, nýbrž obyčejně jen několika klasy gymnasiálními atd. své veškeré vzdělání ukončí: ucházejí tím způsobem tak jaksi té české gramatice. Kýž by se tak mohl nějaký dobrý způsob vymyslet, kterak by nějak lacině lepšího vzdělání dojíti mohli!]

Kdo nám zakazuje učit se česky, číst a psát? — Ba, někteří z nás (a sice je hodně mnoho těch některých), kterým to výslovně nařízeno jest od vlády, všelijakým způsobem ve své necvičenosti zůstati se starají. A jsou i tací lidé (sic: lidé), kteří pokládají snažení o zvelebení jazyka našeho a národnosti za nedovolenou věc, za jakési rebelantství!!

My tedy sami jsme největší nepřátelé národnosti své a proto zapotřebí není v Rusích a v Polsku pomoci hledati, nýbrž jenom zastaralou převrácenost ze sebe vypuditi.

O tom, že na probuzení národního smýšlení z počátku myšlenka Slovanstva velikého a dobrého vplyvu měla, již dříve jsme zmínku učinili: zde jenom přidáme zvláštní ještě spasitelný účinek její ve vlasti naší. Náš českoslovanský národ neměl štěstí spojenu býti vždy pod stejnou vládou. Tím nejvíce utvořily se u nás rozdílnosti provinciální, a nevyhnutelná provinciální zášť, a řevnivost na škodu celku. Hlavní vada při nás jest také to, že společného jména národního jako Francouzi, Angličané, Němci, Poláci, Vlaši atd. nemáme. Naše »Čech« značí výhradně obyvatele království tohoto, a Moravan, Slovák již sebe nenazve Čechem, aniž svůj jazyk českým, nýbrž moravským, slovenským. Nedůstatek tento rušící svornost a jednotu celku již dávno těžce se cítil, a proto nastalo jméno Čechoslovan, které se však pro lpící na něm zápach učenosti k takové potřebě nehodí.

Což by nikterak možná nebylo provinciální smýšlení blahu celé vlasti obětovati a jména Čech (a pro spisovní jazyk: český), které již mnoho v historii

na sobě nese, a i v cizině za společné nám všem Čechoslovanům přijato jest, všude kde o celém našem národu řeč jest, užívati?

Poláci v tom ohledu takto se vyhnuli zmatku: Obyvatelé království Polského nazývají se k o r o n i a ř i, a Poláci jsou všichni dohromady. I my bychom provincii Českou nazývati mohli výhradně »královstvím«, a Čechy by pak všechno dohromady sloulo: pak by se, kde by rozdíl provinciální vytknouti zapotřebí bylo, obyvatelé království jmenovati mohli, ku př. korunáři, a ostatní jako posavad Moravané, Slezané, Slováci. Všichni ale jsou Čechové, Čechové v království, Čechové na Moravě, Čechové na Slovensku. A nebo se snad Provensalé, Vendejci, Burgundané nechtějí jmenovati Francouzi: a Sasové, Prušáci nenazývají sebe Němci? —

S myšlénkou Slovanstva vznikla touha po spojení všech Slovanů v jeden národ, s jediným písemným jazykem:¹⁾ touha tato uskutečniti se nemůže. Kýž by aspoň mezi námi Čechoslovany, co hlavními pěstiteli této krásné, veliké, avšak nepraktické myšlénky, za odměnu pravá svornost ve všem, a úplné spojení v jeden národ, s jediným písemným jazykem nastaly a vždy trvaly.

Nejnešťastnější ze všech Slovanských národů byl Ilirský. Nejen že skoro vždy v hrubé poddanosti

¹⁾ Viz o tom ve spise A. Budiloviče. *Общеславянскій языкъ въ ряду другихъ общихъ языковъ древней и новой Европы.* Варшава 1892. Úvahu obšírnou o práci této od Dr. F. Jokla přineslo *Athenaeum* X. 161 ad. Kapitola výše uvedená slova Havlíčkova vysvětlující vyšla v českém překladě J. Hejreta v *Písku* 1895.

vzdychal u Turků a Vlachů, že na mnoho malých nepatrných dílců rozdělen byl a jest, kteří mezi sebou žádného neměli spojení, nejen že ode všech stran rozličné národnosti: maďarská, německá, turecká, řecká, vlaská škodný vplyv naň měli a z části jej pomaďarili, poněmčili, poturčili, pořečtili, povlaštili; ale potkalo tento národ ještě podivnější a hroznější neštěstí v náboženství. Vyznávají náboženství katolické, řecké, unitské, mohamedánské a protestantské! Hodná rána proti jednotě v národu za našich časů, kde se lidé ještě vstavu jsou pro náboženství zabíjeti, a z lásky křesťanské jeden druhého trhati a — jísti!

Co však již nejnesnesitelnější jest, i ta mizerná abeceda dělí je na dvě strany, cyrilskou a latinskou, ba dříve i glagolitika pomáhala všemu dobrému do třetice. A k tomu ještě rozděluje cyrilika a latinka v literatuře a v životě národ mluvící jedním nářečím, neboť mezi srbštinou a ilirštinou (jakou v Záhřebě a v Dalmatsku píší) dokonce žádného není rozdílu, vyjímaje nepatrné provincialismy! Za našich časů, kde se všechno sbližuje, sestřeďuje, spojuje, k politování jest ovšem taková malicherná rozdělenost k vůli abecedě, a pokavad se nějakým způsobem neodstraní, nebude národ ilirský ve světě zaujímati takovou důležitost, jakou by dle položení, počtu a jarosti své míti mohl.

Slovanstvo a slovanská vzájemnost učinily v tom ohledu Ilirům nejdůležitější pomoci, skrze ní naučili se jižní Slované považovati za jeden národ; Srbové, Bosňáci, Hercegovci, Černohorci, Dalmatinci, Chorvaté, Hraničáři, Štýrští i krajinští Slovenci otevřeli oči a na-

hlídli, že si podobnější jsou než posud mysli; pochopili, že v ničemnosti zahynou a v boji s velikými silnými národnostmi utonou, pakli ještě déle pěstovati budou množství malých literaturek, každou s jiným podivným a nemotorným pravopisem.

I podařilo se v Záhřebě, kde vlastně nejvíce národnému živlu místo příznivé bylo, utvořiti středisko jižního Slovanstva neřecké víry; vzdělaný již dosti jazyk starých Dubrovnických spisovatelů a náš český pravopis přijati jsou co blahoslavené spojido veškerého dolního Slovanstva. Proti jménu Ilir vedla se sice ještě oposice,¹⁾ avšak nenahlížíme, proč by se přijmouti nemohlo; na jménu zajisté málo záleží, jaké jest, ale nějaké společné jméno míti nevyhnutelně zapotřebí k udržení pevného svazku a jednoty. A proto myslíme, že by tu všechny učené důkazy a domněnky přestati, a jenom blaho celku, budoucí velikost národu před očima býti měla, která, ač se to třeba nezdá, přece velmi od jména společného závisí.

Každému národu přejeme, aby se co možná k největšímu štěstí dopracoval, a jižním Slovanům kromě toho zvlášť ještě máme příčiny všechno dobré přátí a jim dle možnosti pomáhati, protože mezi námi a jimi veliká analogie jest, kterou každý, kdo věci rozumí, sám nahlížeti musí. Češi a Iliři mohou býti pobratimci, oni mohou ukázati světu řídký, ba neznámý posud příklad přátelství dvou národů. Všechny příčiny toho a důvody nedají se zde tak pojednou

¹⁾ Zvlášť Srbové vystupovali proti pojmenování Illyři a navrhovali přijati jméno Jihoslované. (Кулаковскій, П.: Иллиризмъ. Варшава 1894. 162.)

uvést: budeme však ještě častěji budoucně o tak důležité věci mluvit, která pro oba národy velmi důležitá a užitečná jest a teprv bude.

Opravdivě tři nářečí jazyka ilirského spojily se již v jednu literaturu, a spojení toto vždy upevňovati a šířiti se bude. Tím více však litovati musíme, že když se tato těžší věc podařila, přece k vůli pouhé literě, k vůli pouhé nekřesťanské náboženské zášti celý národ, celá síla jeho na dvě rozpoltněna býti má; neboť řeč, jakou v Záhřebě a v Dalmatsku píší, úplně jest taková jako se v Srbsku mluví! A není naděje, aby kdy toto rozdvojení tak statečného národu přestalo, leč že by se v Srbsku latinská litera přijala ve světských spisech, a jenom pro náboženské cyrilica podržela. Tím by (o kým by se to někdy podařilo bystrým hlavám proraziti!) nejen Srbové sami velice získali přivtělením se k ostatním osvícenějším literaturám Evropejským, tím by se emancipovali od záhubného pro samostatnost svou vplyvu ruštiny, který až posud tak veliký jest, že snad ku př. novinám Bělohradským Rusové lépe rozuměti mohou, než sami Srbové; tím by se teprv jak náleží zvedla literatura ilirská, když by celý národ každý spis čísti mohl; a kdož vypočte všechny jiné blahodějně následky přijatí latinského písma! Víme dobře, že se tomu kněžstvo srbské protíví, ale právě tím by získalo náboženství, kdyby se cyrilicy jenom jakožto svatého ctihodného písma v náboženských spisech užívalo! —

Latinští Ilirové nemohou žádným způsobem cyrilicu přijmouti, má-li se tu tedy něco pro spojení celého národu stát, závisí věc jenom od Srbů. I zde

doložití musíme, aby, když se celé Slovanstvo v jeden národ, v jednu literaturu spojití nedá, aspoň to, co se státi může, zanedbáno nebylo — spojení ilirské literatury a ilirského národu, aby i zde ustoupila marnost jednotlivých prospěchu všeobecnému.

Bulharové posavad ještě osamělí stojí a určití se nedá, budou-li sami pro sebe, nebo-li se z nich stanou Rusové, či Ilirové. Rusové se o ně sice dost opatrně starají, jako o tom sám osobní zkušenost mám: doufám však pevně, že se přece z vnuknutí anjelů strážců konečně k Srbům přidají, z čeho jedině by pro ně pravé blaho vykvésti mohlo. —

Jazyk ilirský vyniká nad jiné slovanské bohatostí kořenů a blahozvučností svou, to jakož i mnohé krásné staroslovanské zvyky, které se v jihu zachovaly, a ráznost, zmužilost, pravá svobodomyšlnost (nejen šlechtická, jako v Polsku) mohou se všichni ostatní Slované od Ilirů přiučiti. Zvláště naší české poesii, která až posud mnoho blahozvučnosti nevyplodila, nemohlo by důkladné studium jazyka národní poesie ilirské na ujmu býti; jakož by oběma nám, Čechům i Ilirům, dobře bylo, vzájemně vlastnosti své trochu si vyměňiti: my od nich statečnost, poctivost, nezkaženost národní, a oni od nás zas trochu industrie, a toho Ernstu v životě, kterému jsme se drobet již od Němců naučili, pro kterýž ale posud ještě ani my, ani žádný jiný jazyk slovanský slovíčka nemá.

Upříti se nemůže, že Ilirové ze všech ostatních Slovanů nejdále v umění, vědách a vůbec ve vzdělání pozadu zůstali; a tu právě mohou použiti příležitosti a od ostatních Slovanů, což jim velmi snadno, i z li-

teratury, i z praktického života, i z jazyků (totiž novější slova kultury, která posud jazyk jejich nemá), co možná nejvíce kořistiti.

Jedna věc přislubuje zvláště národu Ilirskému časem svým velikost a znamenitost v řadě národů Evropejských: myslím rozmanitost částek, z kterých sestává a vplyvů, pod kterými stojí. Ještě vždy se pozorovati mohlo, že se ve světě rozmanitost, pakli v jeden celek souměrně spojena byla, neminula s velikými následky, a dobré položení a rozličné nestejně sousedstvo jižního Slovanstva ručí nám za budoucí znamenitost literatury i života tohoto národu.

Pozorná zde činím čtenáře na to, že v Ilirech celé ostatní Slovanstvo v malém jako representováno jest: Slovenci korutanští a štýrští jsou jako ilirští Čechové, poněmčilí, s přísadou protestanství, nejvycvičenější v řemeslech; Chorváci jsou ilirští Poláci, buřiči na sněmích, horliví katolíci, šlechta všechno a sedlák nic; Srbové jsou ilirští Rusové, kupci, řecké víry s cyrilicou; Bosna je hluchá, nečinná, v otroctví kleslá ilirská Bělorus; a Černohorci jsou ilirští Kozáci. Opravdu jsou tyto analogie (ačkoli omnis similitudo claudicat) velmi nápadné již jen proto, že také zrovna v tom pořádku za sebou tyto země leží.

Přistupuji právě k nejdůležitější části svého pojednání, k té okolnosti, která vlastně rozhoduje o celé budoucnosti myšlenky Slovanstva. Jest to poměr Rusů, Malorusů a Poláků mezi sebou. Tento poměr, jak tyto tři národy slovanské dohromady stojí, ospravedlní nejlépe všechny, mnohým snad trpké výroky o Slovanství, které jsem hned na počátku

svého pojednání učinil, a — učiniti musel. Opatrněji bych byl mohl zanechat tyto příkré, a u nás neobvyklé sady až ku konci, aby se čtenářstvu celým pojednáním již poněkud oblomenému nezdály tak podivné a (jak říkáme) paradoxní; poněvadž ale v tak důležitých věcech za potřebné uznávám, aby si holá, nezakrytá pravda sama cestu prorazila, postavil jsem hned na čele zjevné vyznání své, kam směřuji, a doufám, že se konečně největší část čtenářstva s náhledy těmito spřátelí.

Celé Slovanstvo je vlastně na tři nestejně části rozděleno (rozděleno pravím), které mezi sebou v spojení nejsou, totiž jedna část západní Slovanstvo (Čechoslované), druhá jižní Slovanstvo (Ilirové), a třetí východní Slovanstvo (Rusové, Poláci a Malorusové).

Spojení musí se zde arci jenom v zevrubnějším a relativním smyslu bráti, neboť že některý Rus neb Polák do Čech přijede, a když bohatý jest z žertu a k vůli demonstraci do Matice¹⁾ vstoupí, že některé ruské, polské knihy čteme atd. to se ještě spojením nazvati nemůže. Ačkoli sic Rusové na jižní Slovanstvo poněkud vplyv mají, jako v Bulharsku, v Srbsku a v Černé Hoře, přece vždy ještě ohledem na ten veliký vplyv, který Rus, Polsko a Malorus na sebe vzájemně měly, mají a vždy míti budou, říci musíme, že nyní tyto tři části, východní: západní a jižní Slovanstvo, každá pro sebe stojí a izolovány jsou. (Ne vždy tomu tak bylo: Polsko ku př. s Čechy častěji v takovém spojení byli, že stejného panovníka

¹⁾ Rozuměj do »Matice české«.

mívali; a ne vždy tomu tak bude: Ilirsko ku př. s Čechy budoucně v mnohem větší vzájemnosti budou než posavad.) — — —

Přehlédněme v krátkosti dějiny velikého Slovan-
ského východu, a osudy těchto třech velikých slovan-
ských národů, a uvidíme, jak jeden po druhém snažil
se o primát, o hegemonii nad ostatními dvěma, co se
snad z té okolnosti zeměpisné poněkud vysvětliti dá,
že mezi těmito národy od přírody žádné hranice ur-
čeny nejsou.

Napřed vládl Kijev a Malorus, tam se utvořila
první mohutnost říše, a zdálo se, že i Polsko i ostatní
nynější Rus do říše té vtaženy budou. Brzy však
klesla veliká říše Vladimíra¹⁾ a s ní upadly vyhlídky
na samostatnost národu Maloruského. — Nyní počaly
vznikati najednou národ polský i velkoruský, napřed,
poněvadž středky jejich Krakov a Moskva velmi od
sebe vzdáleny byly, jeden o druhý nedbajíce; potom
však tím více přicházejíce mezi sebou do rozličných
poměrů, čím více se moc obojích šířila, čím více se
hranice říší jejich vzájemně blížily, až konečně spolu
bezprostředně hraničiti počaly.

Tak se setkali dva nad míru podobní a nad míru
rozdílní velikáni: podobní v anarchii a nespraved-
livosti domácího zřízení, rozdílní ve víře, jeden samo-
vladařský, druhý aristokratický. Brzy nastala mezi
oběma zášť, po zášti vojny, a z vojen utvořila se po-
znenáhla taková nenávisť národní, že jeden o zkázu
druhého usilovati počal, a tak ještě až podnes stojí
obě národnosti polská i ruská, na proti sobě. — —

¹⁾ Vladimír, stolný kníže kyjevský, panoval od r. 980 do 1015.

Ovšem je lehkó objímati v duchu a líbati veškeren svět jako němečtí kosmopolité, taková ctnost je velmi obrovská a při tom nejlacinější ze všech, poněvadž se pouhým větrem, slovem vyplniti dá. Ale prý láska se okazuje skutkem! Máme tedy milovati všechny Slovany, poněvadž s námi stejného původu jsou a podobný jazyk mluví, máme tedy milovati Rusy i Poláky, a Rusové i Poláci mají milovati nás. A ta láska se má ukázat skutkem! — Prosím, račte si těchto několik slov přemysleti. — — — Dvě strany se spolu o život a o smrt potýkají, národ ruský s národem polským, kterak je možno s oběma sympatisovati, oba stejně milovati? Nedržet ani s jednou ani s druhou stranou, za takovou lásku se obě strany poděkují,¹⁾ a kdo s jednou stranou jest, musí být nepřitelem druhé. Mohli jsme i sami na sobě pozorovati, k čemu taková nepraktická, skrze moc poesie vypěstovaná láska a sympathie Slovanská vede. Jenom lidi papouškující po jiných myšlénky mohli se při takových poměrech polsko-ruských udržet ve slovanské všestrannosti: těžko ale bylo postavit se tu na pravé, na pravdivé stanoviště. Někteří byli nakloněni národnosti polské a nenáviděli ruskou, jiní naopak, a to měla být všeslovanská vzájemnost.

Sám o sobě mohu zde na příklad uvést, jaké jsem fásy prošel ve slovanské sympathii, než jsem své pomatené náhledy rozmásti a v pořádek uvésti dovedl. Z počátku přál jsem Polákům nenávidě Rusy, jakmile jsem ale opravdivý stav věcí v Polsku blíže seznal, jakmile mi před očima spadla rouška poeticky

¹⁾ V originale stojí »nepoděkují«.

zakrývající prosaickou bídnot a zkaženost národu, to jest, šlechty polské: proměnila se hned náklonnost moje v nenávisť, a z jakési psychologicky velmi pochopitelné oposice zdáli se mi Rusové lepší býti než Poláci. Dlouho však to netrvalo a nahlídnul jsem, že jest Petr jako Pavel, Rus jako Polsko, zmizela slovan-ská sympathie, naučil jsem se Rusy i Poláky považovati při vší příbuznosti jazyků, původu a obyčejů jako národy nám Čechům cizí: naučil jsem se nahlížeti, že nám Čechům není dobře jísti polívku, do které jsme nedrobili, a co Rusové a Poláci od starodávna mezi sebou mají, ať si to také mezi sebou vyjednávají. Nemoudro a nebezpečno jest připojovati se jakýmkoli způsobem k věcem tak nešťastným a mrzutým, jako jest rusko-polská národní zášť.

Nesmíme ostatně na záležitosti rusko-polské tak zaslepeným okem hleděti, jako větší část ostatní Evropy a zvláště Německo, nesmíme si mysliti nevinného beránka v drápech vlčích, nýbrž vezme, že se vlk s vlkem potýkají, a kdo vlastně mezi nimi beránkem jest (že Malorus), o tom povíme nížeji. Poláci sami dříve tak stáli o záhuby Ruska, jako teď naopak; násilím, lstí, daremnými kousky hleděla republika zničití říši ruskou, jako jsou teď Rusové ve Varšavě, tak byli Poláci v Moskvě; do chrámů ruských stavěli na potupu a z bujnosti koně, a hanebným způsobem hubili země velkoruské. (Jak se k Malorusům chovali, neopomineme přidati na svém místě.) Ačkoli nemůžeme schvalovati jednání Rusů v novějších časech proti Polákům, přece by nespravedlivé bylo zamlčeti, že jim nejvíce jen takovou mírou odměřují, jakou jim

dávněj v čas mohútnosti své Poláci měřili. Tu se musí říci jenom: »Dnes mně, zejtra tobě!« a těžko by bylo určit, kdo více vinen jest.

Dobře vím, že by mi tu někdo namítnouti mohl: »V takových tedy okolnostech jest bratrská, opravdu slovanská povinnost naše starati se o smíření těchto dvou národů, jako přítel nedorozumění mezi svými přáteli narovnatí hledí. Pak přece docílíme ideálu svého, svornosti mezi všemi Slovany.« K vyvrácení této námitky postarám se dokázati, že se rozepře a boje mezi národem polským a ruským nikdy utišiti a zkončiti nemohou, a zde přicházíme na maloruské stepě.

Malorus, Ukrajina jest ustavičná kletba, kterou sami nad sebou vyřkli Poláci i Rusové, jest jablko nesvornosti hozené osudem mezi tyto dva národy, jest příčinou ustavičné nenávisti mezi oběma, pokavád jeden zcela pokořen nebude. Poměr, v jaký napřed Polsko a pak Moskva vstoupily k Ukrajině a Malorii Bělorusi, nikdy tomu nedovolí, aby nějak smířeny vedle sebe stály, aby se přátelsky porovnatí a vzájemně hranice mezi sebou položití mohly. Tak se nad Polskem a Ruskem mstí potlačená svoboda Ukrajiny.

V Polsku i v Rusích panovala nevole, a jenom na obširných stepích Ukrajiny projížděl se Kozák volný, jako bujný vítr: na těchto stepích utvořila se poznenáhla svoboda přiměřená lidskému důstojství, jaké nebylo ani v Polsce a na Rusi, rytířsky bránil zde kozák vlast svou, svobodu a víru, a zaháněl busurmany (mohamedány). Ačkoli mezi nimi byli mužové všelikých slovanských národů (i veliký

počet vyhnanců českých) převládal vždy živel maloruský, a poněvadž většina národu maloruského v poddanosti u polské šlechty byla, musela vzniknouti nenávist mezi těmito volnými Malorusy, kteří jenom jižnější části Ukrajiny zaujímalí, a šlechtou Polskou (Lachy). Nastaly pak ještě horší příčiny k nenávisti pro náboženství: Malorusové všichni horlivě vyznávali řeckou víru, a Polská šlechta s jezovity nekřesťanským, nelidským, lstivým, Bohu a Kristu nemilým způsobem, usilovala jim vnutiti katolické náboženství. Zuřil boj Malorusů proti Polákům, v kterém se páchaly ďábelské ukrutnosti; ve udatné hlavě hetmana Bohdana Chmelnického¹⁾ upevnila se myšlénka osvoboditi dokonce národ od vplyvu Polské šlechty a utvořiti samostatnou maloruskou říši; ale okolnosti nebyly příznivy, a tak se musel s částí svého národu dát pod ochranu stejněvěřícího cara, ana ostatní větší část vzdychati nepřestávala pod přetěžkým jhem rozpustilé aristokracie polské.²⁾ Aspoň ta část, která se byla dala ruskému císaři pod ochranu, užívala ještě nějaké obmezené samostatnosti; hetman Mazepa³⁾ chtěl použiti okolnosti a založiti svobodnou, zcela samostatnou říši maloruskou, ale Petr V.⁴⁾ zvítězil, a Kateřina⁵⁾ zni-

1) Bohdan Zinovij Chmelnickij, hetman kozácký, zemřel r. 1657.

2) [Jak zvířecky tenkrát šlechta v těch krajinách s lidem svým zacházela a zvláště polská šlechta s lidem ruským, o tom zde nemůžeme obsírně jednati.]

3) Ivan Stefanovič Mazepa, hetman kozácký, žil v letech 1640-1709.

4) Petr Veliký, car ruský, žil od r. 1672-1725. R. 1689 stal se carem.

5) Kateřina II. vládla v letech 1762-1796.

čila poslední jiskru svobody maloruské, a dala lid, který až posud osobní volnosti požíval, v rabství, a tak zhasl národ statečný, maje z jedné strany Poláky, z druhé Moskvany za pány (za šlechtu), a počal býti jenom nejnižší luzou ve své vlasti, chráněné dlouho krví vlastních předků.

Není naděje, aby se kdy opět z mohyl (hrobů) povznesli vzhůru bujní orlové ukrajinští, jenom strašné, bohatýrské dumky a písně budou věčně hlásat světu nešťastné osudy národu maloruského, a veliké mohyly, rozstavění to po celé zemi strážcové minulosti, věčně se budou zasmušile dívat na kleslé syny ukrajinské, nad kterými se i zdají kvíleti hejna černých ptáků, poletující od mohyly k mohyle. — — —

Duch národu maloruského pohřbili Poláci a Rusové, ale o veliké tělo počali se dělit, a jak obyčejně bývá při dělení, počali se svářit a podnes se ještě neporovnali. Oba dva národy, Rusové i Poláci, vydávají maloruský jazyk (který ostatně i od ruštiny i od polštiny tak vzdálen jest, jako ku př. čeština od polštiny) za nářečí svého jazyka; obzvlášt Poláci snažili se v posledních časech, vidouce velikou přednost na straně ruské, všelijak i dost směšným způsobem lid svůj podmaněný maloruský jenom za zkažené nějaké Mazury, a jazyk organický Malorusů, jenom za špatnou nějakou a pokaženou polštinu vydávati.

Ačkoli ostatně Malorusové i Moskala (Kacapa) i Poláka (Lacha) nenávidí, a od obou dle všech svých vlastností značně a podstatně se liší: přece Rusové co držitelé Maloruska mnohem příznivější okolnosti na své straně mají než Poláci: Stejnost ve víře

(řecké) a n a h o d i l á s t e j n o s t n á r o d n í h o j m é n a, zvláště zde rozhodují. Moskvané vzali zde zrovna takovou politiku, jako dávňej Poláci s Litvou; jako se tito s ní pobratřili, aby ji pohltili mohli a popoľštiti tak, že tam již nyní celá šlechta je polská: zrovna tak dělají se nyní Moskvané bratry Malorusů, a pod záminkou, jako by se za útisky učiněné dříve víře ruské a národnosti od Poláků pomstítí chtěli, vydírají jenom poddané Malorusy z rukou Poláků a berou si je sami za poddané. Tak poznenáhla začíná vytiskovati šlechta velkoruská ze všech bývalých východních částí veliké republiky Polské šlechtu polskou.

Tu jsme tedy viděli tři veliké národy Slovanského východu, z kterých každý ostatní dva velmi nenávidí; a také spravedlivou příčinu nenávisti má. O bratrství zde nemůže být rozumným způsobem žádná řeč. Nic méně jako na vzdor přece i u těchto národů myšlénka Všeslovanství průchodu, ba oblíby našla. Zdálo by se, že to proti mně svědčí: zatím ale právě ten způsob, v jakém Poláci i Rusové Všeslovanství rozuměli a přijali, dokáže to zas nejvíce, že nezasluhují naší sympathie.

Rusové (nemluví zde o vládě, proto že já smýšlení vlády ruské věděti nemohu), chopili se ideí Všeslovanstva, jak říkáme, zuby nehty. V celém světě, zvláště ale v Evropě jsou Rusové buď nenáviděni neb opovrženi (a to skoro na pořád z dobrých příčin): bylo jim tedy divno, ale nad míru příjemno nalézti přece někde na západě přátele. I spřátelili se hned, a sbratřili (se) s námi i s Iliry, považující se však potají za starší bratry, za poručníky naše. Ruští panslavisté

totiž dle svého pošetilého smýšlení i o nás i o Ilirech se domnívají, že bychom rádi pod jejich vládou stáli!! a pevně jsou přesvědčeni, že jednou všechny slovanské země v moci své míti budou!!! Těší se již, jaká jim porostou v Dalmatsku vína. Tito pánové počínají všude místo ruský říkati a psáti slovanský, aby pak místo slovanský zas také ruský říci mohli.

Sám osobně jsem se na Slovensku dověděl a přesvědčil, že dva ruští profesoři B. a S.,¹⁾ cestující Slovenskem Slováky popichovali, aby se od nás Čechů v literatuře odtrhli a samostatnou literaturu založili, dokazující Slovákům, že jejich jazyk jest mnohem lepší a slovanštější než český, že se každý kmen slovanský samostatně vyvinouti má atd. To arci všechno jen z bratrské slovanské lásky, a ne snad dle zásady: *divide et impera*. — Také jsem se dověděl krásnou anekdotu v Moskvě o 10.000 rublů (asi 12.000 zl. r. č.),²⁾ kterými Rusové (privátní lidé) dovésti chtěli, aby latinští Ilirové přijali v literatuře cyrilskou abecedu. Všechno jen z lásky bratrské, bez ohledů!

A roku 1806 vyšla v Petrohradě brošurka »Píseň o vysvobození Srbska«, v které se Alexandr I. jmenuje Velikým Slovanským carem, a která se končí tím, »že celá Rusko-Slovanská síla jde vysvobodit všechny sestry své od tyranstva«. Ve zvláštním poznamenání praví se tam: »Sestry ty jsou: Polsko, Prusko, Míšeň Saská,

¹⁾ Myslím, že H. naráží zde na profesora slavistiky na universitě Moskevské Osipa Maksimoviče Bodjanského (1808—1877) a na profesora slov. filologie na univ. Charkovské Ismaila Ivanoviče Sreznevského. (1812—1881.)

²⁾ 12.000 zl. stř. = 25.200 korun.

Slezsko, Uhry, Čechy, Štýrsko, Ilirie čili Tirol (sic), Benátky, Korošsko (Karinthia), Dalmatie, Dubravník, Černahora, Albanie, nová Alaunie, Epirotie čili Malá Rus (!!), Bosna, Bulharsko, Sedmihradsko, Multany, Valašsko, stará ruská Halič, a slovem všechna plemena a národy Slovanského původu.« Nemůže se říci, že by zde byl který slovanský národ vynechán, není-li několik nových přimyšleno a prislovaněno !!

Nemohu zde obšírně všechno vypisovati a na svědectví uváděti, co jsem v Rusích o Slovanstvu mluvíti slyšel a vyrozuměl: dosvědčiti však mohu, že Rusové s ostatními Slovany nikoli bratrsky, nýbrž nepoctivě a sobecky smýšlejí. Jak směšno, jak neprakticky bylo by tedy s tajným nepřitelem svým, který rouchem bratrským chtivost svou jen zakrývá, bratrovati se!! Přiznávám se, že mi Maďari, co zjevné nepřátelé Čechů i Ilirů jsou milejší než Rusové, kteří s Jidášským políbením přicházejí — nás vstrčit do kapsy. Čechové jsme a Čechové zůstati hodláme na vždy, a nechceme se státi ani Němci, ani Maďary, ani Rusy, a proto budeme k Rusům chladní, nechceme je dokonce nenáviděti.

Ale právě tak chladni budme i k Polákům. Poláci jsou také Rusové, jenom že se svázajíma rukama. Povědomo, že dříve Poláci o Slovanstvu pranic věděti nechtěli, nazývajíce ho Rusismem, teprve když demokrati a emigranti polští ve Francouzích na šťastnou tu myšlénku přišli, že by snad ostatní Slované také s Poláky zároveň lehkomyšlné revoluce vyváděti, a tudy jim v jejich špatně vypočtených plánech posloužit mohli: tu teprva počali se s námi bratrovat, a

již si ve své lehké sanguinické mysli představovali, jak budou oni hegemonii vést mezi západními liberálními Slovany, jak budou oni naši vůdcové, jak my se za ně budem s každým bít, koho oni nenávidí! Blázni byli, kordy měli! — My zatím ale máme chladnější krev a lepší rozum. Byl také jeden Polák (nebudeme ho jmenovati),¹⁾ který jen proto do Čech hojnost knih polských posílal, poněvadž myslil, že se časem svým popolštíme!!

Znamenité jest konečně i to, že Rusové i Poláci jedni druhé vzájemně z počtu Slovanů vylučují: Ruští učení dokazovali o Polácích, že jsou neslovanského plemene Sarmatského (a po tichu řečeno, polská šlechta sama tak smýšlela, držíc svou krev za něco lepšího, než je slovanská a rusínská — selská), a Poláci zas dokazovali o Rusích, že jsou mongolského původu.

Ani Rusové ani Poláci neuměli posavad z myšlenky Slovanstva tak kořistiti, jak by pro ně nejprospěšněji bylo. S jakousi šviháckou nadutostí hledí oba národy na nás Čechy s výšky dolů, jakožto na nepatrný národek: ačkoli se jim při tom zrovna tak děje jako vždy ve světě, kde se nadutý s přičinlivým skromným člověkem scházejí.

Těší mne velice, že zde mohu s chloubou říci, kterak my Čechové, ačkoli dle počtu a mohútlosti proti Rusům, Polákům nepatrný národ, přece u všech

¹⁾ Polák zde míněný jest dle vlastního přiznání H-ova v odpovědi J. Malému Adam Junosza Rościszewski (1774—1844), který byl zvláště ve styku s V. Hankou a veliké množství knih věnoval bibliothéce musejní. (Viz: Korespondencya pana Adama Junosza Rościszewskiego z Waclawem Hanką. (Refleksye z czasów odrodzenia) 1829—1844. Przes Edwarda Jelinka. Poznań 1894.)

rozumných a vzdělaných ve větší vážnosti stojíme; jak čestně se všude o našich předcích, o velikých skutcích českého národu mluví, jak pochvalně se naše upřímné a opravdové snažení v nejnovější době ode všech ctihodných lidí uznává! Rusové jsou všude v nenávisti, Poláky jenom všude litují (nesnesitelný los pro pravého muže litovánu býti!), ale na nás Čechy jistě se zalíbím, s úctou svět hledí, jak chladnou, pevnou rukou saháme do kol osudu, chtějíce ho v běhu zastaviti; jak svými tvrdými, českými hlavami tak se trvale bijeme do stěny předsudků a protiventství, až se shroutí! Krásné, veliké to podívání na národ statečně a mužně bojující o své zachování, o svůj život, o národnost! A máme se snad lekati velikých a mnohých překážek, máme malomyslněti před obtížnou, nepříjemnou cestou, kterou kráčet musíme? Máme se snad dětinsky, nemužsky na jiného spoléhati? — Čech se práce a překážek neleká, Čech nezmálomyslní, Čech se na jiného nespolehá: Čech se přičiní, a přemůže všechno.

Právě proto, že se u nás pilněji pracuje, není pochybnosti, že na lepším historickém základu, který máme, a při lepších okolnostech z ohledu všeobecného vzdělání našeho lidu, my Čechové přece ještě v umění, v literatuře a vůbec v štěstí národním i Rusy i Poláky předhoníme. Ačkoli v počtu mnohem slabší jsme než Poláci a Rusové, převyšujeme přece i na počet v duševním ohledu aspoň Poláky; poněvadž v Rusích a v Polsku jenom šlechta čísti umí a v literatuře národ reprezentuje, ostatní ale národ v duševním, literárním životě téměř žádného účastenství nemá.

Zde ještě jednu okolnost poměrů národností ruské, polské a maloruské vynechati nesmíme: totiž východní Halič. Obyvatelstvo východní části Haliče jsou Rusíni (Malorusové) a dohromady s uherskými na počet tři miliony vynáší. To jsou jediní Malorusové, nestojící pod vplyvem národnosti velkoruské. Poněvadž však až posavad vždy od šlechty polské v náboženském i politickém ohledu utištěni byli, a národnost jejich nikterak uznávána, tím méně podporována a vzdělávána nebyla: panovalo o nich vždy domnění, že s žádostivým okem do moskevské říše hledí, kde zvláště náboženství jejich slavně panuje. Zněmčiti tento lid není možná, zpolštiti není radno, kdyby se ale národnost jejich uznala, pojistila a podporovala, a na základě historie maloruské, i nářečí maloruského vzdělávala: nejenom že by tam všechny sympathie ruské i polské přestaly, ba tito z ohledu národnosti svobodní a samostatní Rusínové, stali by se přirozeným během hlavní antagonisté Velkorusů, a naopak by i veliká část ostatních Malorusů s těmito sympathisovala. — Vláda naše učinila sice již jeden hlavní krok tím, že mezi Rusíny aspoň jeden vyšší vzdělaný stav utvořila. Dříve totiž všichni drobet vyšší byli Poláci, a naše vláda dotovala pořádně kněžstvo řecko-unitské a postavila ho s katolickým, i ve vzdělání i ve vážnosti na stejný stupeň (dříve byli popové ruští v Haliči pouze nevzdělanci v ničem od ostatního lidu se nelišíce), a tím již dostal národ v duševním ohledu nějakou representaci. Kdyby mu teď ještě školy popřány byly, kdyby závazek k šlechtě tak tuhý nebyl, a kdyby jmenovitě záhubnými normálkami ušetřen býti mohl: získal by se tak národ téměř

nový, zcela a upřímně vládě oddaný. Do podrobností zde o tom řeč šířiti nemoha, odkládám další rozpravu o tom až někde k příznivějšímu místu.

Konečně ještě za dobré uznávám hlavní příčinu uvést, která mne pohnula, abych odůvodněné mínění své o Slovanstvu veřejně zde v novinách pronesl. Známo jest každému, kterak zlomyslní lidé, zvláště němečtí spisovatelé v říši ustavičně poctivé a bezelstné snažení naše o zvelebení národnosti a jazyka našeho všelijakým podskočným způsobem zle vykládají, viníce nás u vlády, jako bychom zrádu proti ní ve spolku s ostatními Slovany zamýšleli. Dobře známe sobecké příčiny, z kterých se nám tato křivda děje, poněvadž těmto lidem, kteří by nás rádi poněmčili a tak svůj národ naší záhubou rozmnožili a povznesli, nad míru protivné jest zvelebování a vzrůstání národnosti české. A poněvadž tedy spravedlivým způsobem nic proti naší národní věci míti nemohli, hleděli nás co tajné přátele Rusů před celým světem osočiti. Ačkoli nepravdivost tohoto obvinění mezi námi vůbec a snad i jinde uznána jest, umínil jsem si přece, d o k á z a t i, že takové sympathie mezi námi, Poláky i Rusy ani býti nemohou, jakož i o celé myšlénce Slovanstva vůbec jasně se vyjádřiti, aby budoucně takovým lidem i ta poslední bránka, z které proti nám výpady činili, zavřena byla.

Z té příčiny sepsán jest tento obširnější článek; obširnější pravím jen s ohledem na místo, kde vytištěn jest, neboť myslím, že by se o věci pro nás tak důležité mnohem obširněji a na mnohých místech i srozumitelněji a s mnohými výklady, které jsem zde pro

krátkost dáti nemohl, jednati mělo. Co jsem napsal vyplývá z čtení skoro všeho, co posud o záležitosti Panslavismu psáno jest, a z osobní zkušenosti mé, kterou jsem dílem na cestách, dílem z knih o slovanských národech nabral, a všechno zde napsané jest úplné přesvědčení moje. Hlavní zásady celého pojednání, které zde ještě dohromady sestavím, jsou tyto: Slované nejsou jeden národ, nýbrž čtyry tak samostatné a tak mezi sebou nespojené národy, jako kterékoli jiné národy evropejské. — Každý z těch národů Slovanských sám pro sebe stojí, a jeden za druhý ani v dobrém, ani ve zlém neodpovídá; čest a hanbu národní nemají společně. — Pro velikou podobu jazyků slovanských užitečno a potřebno jest každému národu slovanskému literárně co možná nejvíce ostatních si všímati, a z jejich literatur a jazyků a národností pro sebe kořistiti. — Jenom mezi Českým a Ilirským národem mohou být kromě toho větší sympathie, protože dle nynějších poměrů, jeden druhému nikoliv nebezpečen, ovšem ale prospěšen býti může. — Mocnářství Rakouské jest nejlepší garantie na zachování naší a Ilirské národnosti, a čím výše vzroste moc císařství Rakouského, tím jistěji stojí naše národnosti. — Aby někdy Slované všichni jediného jazyka v literatuře užívati mohli, je věc nemožná a proto každé snažení k tomu nesmyslné, a jako maření času škodné. Nikdo zde nepoukazuje na Němce, že oni jsou nyní v jedné literatuře spojeni, ačkoli mezi jednotlivými nářečmi mnohem větší mezery jsou, než mezi slovanskými. Němci byli dříve již politicky spojeni, a okolnosti, které u nich literaturu jednu utvořily, nejsou mezi

Slovany. Zkrátka s hrdostí národní řeknu: »Já jsem Čech«, ale nikdy »já jsem Slovan«. Kdykoli se nazvu Slovanem, učiním to vždy jenom ve smyslu učeném, země- a národopisném. Slované mají čtyry vlasti a ne jednu vlast: a patriotismus slovanský jest jenom o něco méně horší než kosmopolitismus. Lépe jest méně lidí ale důkladně a všele milovati, než každého trochu.

H. Borovský.

Článek Havlíčkův »Slovan a Čech« dal podnět k novinářské polemice. Jakub Josef Dominik Malý (1811—1885), r. 1846 skutečný redaktor časopisu »Květy«, zahájil proti Havlíčkovi boj. V Květech z 7. (č. 41. 163—164), z 9. (č. 42. 166—167), z 11. (č. 43. 191—192), z 16. (č. 45. 178—179), z 23. (č. 48. 191), z 28. (č. 50. 198—199) dubna r. 1846 uveřejněn byl od J. B. Malého polemický článek »Slovan a Čech« znění následujícího:

I v tomto čase povstanou prorokové falešní.

Co den víc a více mizí moc hrubého násilí před šířící se osvětou, ustupujíc moci jiné, moci člověka důstojnější, opravdivější, stálejší, kterážto nazývá se veřejné smýšlení. Orgánem jejím jest tisk, zvláště tisk periodický, a pěstitelé jsou všichni, kteří mínění i smýšlení své veřejně projevují, v oumyslu poučovati jiné, a tak úsudku obecnstva je podvrhujíce. V celku soudí obecnstvo vždy spravedlivě, a proto jakož i, že kdo co učitel jiných vystupuje, bere na sebe ouřad svatý, vážný a před důležitý, stavě se v čelo mravního pokroku člověčenstva, musí veškeré takové veřejné vystoupení státi se s náležitou rozvahou, přísnou vážností a slušnou šetrností obecnstva. To vše se nespatřuje v páně Borovského článku »Slovan a Čech« v Pražských Novinách, ano naopak vidíme v něm neodpustitelnou lehkovážnost, drzou opovážlivost, nevědomost a nešetrnost obecnstva, což od nás nikoli jemu na ublížení ledabylo do větru mluveno není, an to v plné míře dokázati chceme. Nemůžemeť toho trpěti, aby se litera-

tura naše, toto palladium našeho národa, takovýmto způsobem zlehčovalo. Jest podivu hodno, jak skladatel článku toho s něco málem pravdy smíchal tolik patrných lží, tolik makavého nesmyslu! Chcemeť ho tuto stopovati po celý článek a slova jeho, jak sluší, objasňovati.

Hned na začátku praví: »Jak obyčejně bývá, stala se i tato myšlénka Slovanstva, jako všechny jiné velké a nové myšlénky, modou u nás, tak že před několika léty každý skoro sebe jmenoval Slovanem, stydě se jaksí za tak malé jméno, jako naše Čech, Moravan, Slezan, Slovák; každý dříve než se počal učit mluvnici české, přeběhl ruský, polský a j. jazyky« atd. — Pan Borovský nazývá myšlénku Slovanstva velkou; opravdivá pak velikost nemůže obstáti bez pravdy, pan Borovský ale bojuje proti té myšlénce, tedy bojuje zomyslně proti pravdě. Nová ta myšlénka dokonce není, jakož pan Borovský později sám podotýká, že již před stoletími naši předkové jí se obírali, tedy sobě pan Borovský patrně odporuje. Pro pouhou modu trvá myšlénka Slovanstva příliš dlouho, a není ještě pozorovat, že by ochabovala, nýbrž spíše vždy rozšiřuje se a sílí. Že by se byl u nás každý skoro styděl za jméno svého národu, to tvrditi jest veliká opovážlivost, která se ničím omluviti nedá. Za jméno národu svého stydí se jenom zpozdilec, a že by nás kdy největší díl zpozdilci bývali — to si může troufat říci toliko p. Borovský. To však pravda jest, že nejen před několika léty, nýbrž posud každý osvícený Čech, Moravan, Slovák i Slezák s hrdostí takovým se býti vyznáváje spolu s pýchou Slovanem se nazývá. Že každý dříve, než se počal učit mluvnici české, přeběhl ruský, polský a j. jazyky, není pravda; někteří ovšem až posud tak činí, a mezi takové náleží též pan redaktor Pražských Novin a České Včely, jinak bychom v těch časopisech to množství hrubých a křiklavých gramatických chyb nečítali.

Dále čteme: »a ti, kteří nejpraktičnější byli, kojili v srdci svém pevné přesvědčení, že časem svým všech

80 milionů Slovanů (i s těmi miliony, co jich zatím přiroste) jeden jazyk písemný, jedny sympathie a všechny jiné věci, které jmenovat neslušno a nedovolené jest, dohromady (sic) míti budou.« — Proč pan Borovský ty věci nejmenoval? o jednu neslušnost více nebylo by tak zle, a beztoho povídá dost věcí, které zdravý rozum povídat nedovoluje.

Pan Borovský vyznává, že nám a Ilirům idea Slovanstva nejvíce prospěšnou se stala; on ale zasazuje se proti ní, tedy zasazuje se zoumyslně proti věci nejvíce prospěšné.

Hned na to praví: »Mnozí u nás, nerozumějící, oč se tu jedná, uchytili se slova a přijali na sebe všechny nepotřebné fantastické výsledky myšlenky Slovanstva, z pravých však a užitečných výhod jejich žádnou neokusili. A konečně se ze všeho udělala taková matenice, že větší část těch, kteří sebe Slovany nazývali, ani sami nevěděli, nač, proč a zač, kam to vede, co to je« atd. — Jak jsme svrchu pověděli, každý osvícený Čech, Moravan, Slovák a Slezan nazývá se i nazýval vždy Slovanem — k nevzdělančům se idea Slovanstva nedostala —; tedy větší část našich osvícenců jsou — nevědomci. Mně se zdá, že panuje matenice v hlavě někoho jiného, který neví, kam to vede, co to je atd., co píše.

Dále praví pan Borovský: »Seznal jsem Polsko a — nezalíbilo se mi, s nenávistí a s pohrdáním opustil jsem Sarmatské kraje.« — Poslyšte, milovníci lidu devatenáctého století souvěkého vám spisovatele!!! On nemá politování pro zablouzení lidská, on nemá slzy outrpnosti pro bídu a sníženost rozumného tvora, on vychloubá se, že celý národ nenávidí, že celým národem pohrdá!

Pan Borovský vyznává: »Kosmopolitismu jsem beztoho nikdy neměl ani za mák v těle,« a častokráte vyjíždí proti kosmopolitismu, bera toto slovo v jiném smyslu, než jak je sobě rozumný, osvícený člověk vykládati musí. Pravý kosmopolitismus záleží v tom, aby každý na tom místě, na které ho věčná pro-

zřetelnost postavila, povinnosti povolání svého věrně vykonával. Celému světu najednou posloužití popřáno toliko málo velikým geniům, kteří objevením pravd mocně sáhají do kol duševního pokroku světa. Ostatním lidem vykázán větší menší okres jich působení dle schopností jejich, a jen výtečné hlavy rozšiřují jej na celý národ. Kdo nečinnost svou vymlouvá tím, že se nazývá kosmopolitou, ten lže. Jako při složeném stroji každé sebe menší kolečko k hýbání se celku přispívá, tak sebe nepatrnější člověk, vyplňuje-li prospěšné místo své, k blahu veškerenstva přispívá; a jako kdyby ono kolečko točiti se přestalo, celý stroj by se mátl a v běhu stavěl, tak každý jednatel, který povinnosti povolání svého nevyplňuje, pokrok veškerenstva zdržuje.

Pan Borovský vyslovuje »pevné a nevyvratné přesvědčení své, že Slované, totiž Rusové, Poláci, Češi, Ilirové atd. nejsou jedním národem«. O něco dále dokládá: »Komu kdy napadlo mluvit o národu romanském neb germanském? Komu napadlo jmenovati Vlacha bratrem Španěle a Francouze aneb Angličana s Němcem do stejného národu počítati? A zrovna tak jako Španělé, Portugézi, Francouzové, Vlaši dohromady jsou Románští národové; a Němci, Dáni, Švédí, Norvézi, Hollandčané Germanskými národy slovou: zrovna tak jsme my, Poláci, Iliri, Rusové atd. Slovanskými národy a jméno Slované jest a zůstati má vždy jen jménem zeměpisným a vědeckým, nikoli však jménem srdečným, jménem sympathie, s jakou každý národ jméno své vyslovuje.«

Že jsme panu Borovskému ne nadarmo nevědomost vyčítali, patrně tato slova jeho ukazují. Obyčejně mluví se ne o národu, nýbrž o kmenu slovanském, ku kterému náleží národové ruský, polský, český, ilirský atd., a jestli i někde psáno neb tištěno: národ slovanský, není to tak příliš veliká chyba, jelikož v skutku Slované v jazyku, duševní povaze, mravích a osudech mnohem více společného mají, nežli kteříkoliv jiní národové jednoho kmene. — Mluvit o národu aneb spíše kmenu roman-

ském byl by ovšem pravý nesmysl, jelikož každý národ romanský jest smíšenina jiných pokolení: vlaský etruských, latinských, řeckých, celtických a germanských; španělský iberských, římských, karthaginských, germanských a arabských; francouzský celtických, římských a germanských; valašský dáckých, římských, řeckých a slovanských, pročť i povaha jejich docela nestejná a mravy i způsoby všude jiné, tak že kromě náhodné podobnosti jazyků, povstale z toho, že vítězové nad světovládným Římem civilisací jeho, a následovně latinu za jazyk jednací a učený přijali, který pak s jich rozličnými materskými idiomy se smíchal, jiné žádné podobnosti mezi nimi nalézti nelze. Jak příkře stojí naproti sobě národní povaha Vlacha, Španěle a Francouze! Co se pak kmenu germánského týče, což neví pan Borovský, že Němci dříve nežli o domnělém nějakém panslavismu jako strašném bubáku křičeti počali,¹⁾ mnohem směšnější pangermanismus hlásali a hlásati posavád nepřestávají, čehož my sobě ovšem také mnohem méně všímali. Pan Borovský měl by lépe Augsburské všeobecné noviny a jiné německé časopisy čítat, jistě by našel věci v tom ohledu znamenité. Nemluvíce o jejich záměrech, zmocniti se ústí Dunaje, osaditi malou Asii, poněmčiti Ameriku, vyhnati nás z Evropy, zdaliž nemusíme se outrpně pousmáti, když, jak často se stává, germanismus s civilisací za jedno kladou, ovšem do okresu jeho i Angličany a Skandinavce potahující? Onino, tak pestrá smíchanina rozličných plemen, jako kterýkoliv národ romanský, ovšem jsou praktičnější a jenom někdy protektorsky na chudého vzdáleného strýčka s výše se podívají, což toho ihned povinným plesem naplňuje; tito naprosto ničeho s nimi míti nechtí, pěstující svůj separativní skandinavismus. Co se však stejného původu Němců, Hollandanů a Skandinavců i ocenění společných jejich památek týká, to u všech stejného uznání

¹⁾ Strašidlo toto hlavní původ svůj má v nepovědomosti německé slovanských věcí, jakož vůbec Němci uvykli vždy o to se starati, co vzdáleného jest a do čeho jim nic není, a to pak, co jim důležitého a blízkého, málo dbáti.

nalézá, a všichni počítají se ku kmenu (nikoli pak národu, jak se pan Borovský vyjadřuje) germanskému. Že by to tedy zrovna tak se slovanskou příbuzností naší vypadlo jako při národech romanských, může jenom ten říci, kdo v děje- a národopisu evropském úplným cizincem jest; Němci pak, jejichž příbuznost k Hollandanům a Skandinavcům příbuznosti slovanských národů mezi sebou se vyrovná, předešli nás dávno dobrým příkladem, ačkoli naše slovanské snažení nikdy toho se nedopustí, aby jiné národy poslovanštiti chtělo, tak jako oni o germanisování zvláště Slovanů se zasazují. Ostatně váže k sobě Slovany i jiné ještě a přesilné pouto — pouto společného neštěstí a společné úlohy. Nejenom že všichni Slované »holubičí ten národ« svou tichou a mírnou, v potřebě pak i bojovnou a vytrvalou povahou mnohem více k sobě duševně vespolek podobni jsou, než kteříkoliv jiní soukmenovci; nejenom že stejné druhy náboženství, stejné mravy a obyčeje, a v nejstarší doby zajisté jediný jazyk je v jeden celek spojoval, čehož všeho až posud mnohé stopy a památky se zachovaly: Slovany váže k sobě i podobný nešťastný osud. Všickni Slované zbaveni byli a dílem ještě jsou dávné civilisací a svobody své zloplodným působením cizích národů, s jedné strany Germanové, s druhé zase Tataři, Turci a Maďaři násilně je zničili a nohama šlapali, otroctví na výměnu nesouce potlačeným; všichni Slované stejnou křivdu trpěli a posud trpí od útržek vzdělanci se nazývajících surovců, kteří jim i stejnoradost se západními národy evropskými upírají, předstírajíce jim, že ten trochu vzdělanosti, co mají, jest dav cizinců — rovným právem mohl by se chlubití veřejný loupežník, který mě násilím z dobrého kabátu svlékl a za to roztrhanou kazajku dal, že mě oděl —; všichni Slované stejnou mají úlohu, vydobyti si, co ztratili, totiž čestné místo v řadě národů vzdělaných, čehož ovšem jen spojenými silami prostředkem vzájemnosti duševné, která posud ještě nikoli té rozsáhlosti, jaké potřebí, nedosáhla, dosíci lze (rozumí se, že cestou přísně zákonní); to vše jsou pouta nad míru tuhá, která

veškeré slovanské národy k sobě vážou, pouta neroztržitelná, tak že na vzdor panu Borovskému s úplnou přesvědčeností vysloviti můžeme: jméno Slovan nikoli není jméno pouze zeměpisné a vědecké, nýbrž jméno ovšem srdečné, jméno sympathie, jméno bratrstva.

Dle pana Borovského náleží k národnosti »nejen jazyk, nýbrž také obyčej, náboženství, vláda, vzdělanost, sympathie a j. v.« Dle toho nebylo v husitských válkách, v které přece národnost česká v největším květu svém byla, žádného českého národu, nýbrž rozliční jiní: tábořský, sirotčí, kališnický, římsko-katolický a jiní národové; dle toho mají pánové Štúr a Hurban dobře, že protestantské Slováky k národu českému nepočítají, a věru nevíme, proč jim pan Borovský jejich dle jeho vlastní theorie jen chvalitebné počínání tak za zlé má; dle toho není žádného národa polského; dle toho — než nač vypočítávati výsledky, jichž každý rozumný čtenář na sta vypraví z té tak mistrné a trefné definicí.

Pan Borovský, předeslav několik slov o prospěchu, který jsme z idey Slovanstva, Kollárem probuzené, měli, dokládá na konec, že prý se »konečně tak hlavy pomátly, zvláště lidem v zeměpisu a historii, jakož i v slovanském národopisu méně cvičeným, že již sami nevěděli kudy ven a kudy tam s tím Slovanstvem«. Tato slova se patrně na pana Borovského samého vztahují, o kterém jsme v předěšlém čísle jasně dokázali, že se v děje- a národopisu evropském nezná, jakož celé jeho pojednání o veliké pomatenosti myslí svědčí a nejednou patrně viděti jest, že neví kudy ven a kudy tam s tím Slovanstvem.

Na to hned z čista jasna vyjede proti Štúrovi a Hurbanovi, kteří, jak jsme svrchu ukázali, jeho vlastní theorii ve skutek uvéstí se snaží, a hrdinsky s nimi zápolí, nevěda, že tím zbraň proti sobě obracuje, že sám sebe poráží.

Pan Borovský praví, »že mezi národy sousedními nikdy jisté, pevné přátelství udržeti se nemůže,

protože velmi mnoho příležitosti jest k vznikutí sobectva, kde tak často otázky nastanou o jmění, o užitečích, o školách atd. kdož neví, že se lépe cizí porovnají, než bratří?« že se sousedé často spolu hašteří, nikoli nedokazuje, že by nemohlo mezi nimi pevné přátelství býti. Či si mají spíše do vlasů přijít, jenž pro vzdálenost od sebe v žádných styčnostech spolu nejsou? Známy jsou dlouhověké války Dánů a Švédů spolu, a nyní podávají sobě ruce k jednotě skandinavské; přátelství Němců a Hollandanů nikdy národní válkou přerušeno nebylo; Vlchy a německé Porýnsko sympathisují s Francouzy, a zapomněl pan Borovský na sympathie staré Polsky s Uherskem? — Bratří, kteří se spolu porovnati neumějí, jsou bratří nezdární, a idea vzájemnosti slovanské právě ten oučel má, rodné bratry spolu seznamovati, k sobě přibližovati, to co předešlí věkové zanedbali, nahraditi, a tak v duševním smyslu z celého Slovanstva učiniti jednu rodinu národů, jejížto každý jednotlivý oud ovšem své vlastní hospodárství má. Pan Borovský nepotřebuje nám radit, abychom brali svět, jaký jest, to **my** činíme, toliko s tím rozdílem, že pan Borovský myslí, že svět musí zůstati takový, jaký jest, my pak naopak, že svět musí pokračovati a všechny předsudky, obzvláště jednoho národu proti druhému, z něho vymizeti. Že z idey Slovanstva, jak ji tuto veřejně vyznáváme, až všichni slovanští národové v náležitě míře k poznání jejímu přijdou, všechny strany stejnou výhodu míti budou, jak věc na jevě ležící, a protož můžeme v budoucnosti s jistotou očekávati přátelství a svornost mezi národy slovanskými, což by pan Borovský, nevím proč, tak rád upřel.

Pan Borovský praví, že »pravá, více než literární vzájemnost jenom mezi námi a liiry býti může«. Jemu není tedy pouze literární, anebo jinak řečeno, duševní vzájemnost pravá? My o žádné jiné nevíme a nikdy nevěděli; jestli pan Borovský ještě jinou na myslí má, ta pouze v jeho hlavě straší.

Posud prý »většina jenom na skořápce všeslovanstva lepěti zůstala, hrajíc si jenom rozličnými nepatrnými drob-

nůstkami, jako jmény, písničkami, písmenky atd. a málo dbajíc o pravé poznání jiných národů slovanských«. Pan Borovský tedy připouští, že jistá část pěstitelů idey slovanské vzájemnosti pravou úlohu její nejenom poznala nýbrž i vykonávati se snaží, a žaluje, že ne všichni se tak zachovali. Což měl najednou veškerý národ český své živnosti, obchody a řemesla opustit a slovanská studia dělat anebo ranec na rameno vzít a po Polsku a Rusku putovat jako pan Borovský? — Pan Borovský ptá se, zdali se historie ruská, polská, ilirská od té doby, kde přestávají Šafaříkovy starožitnosti sama napíše? Dobře víme, že se sama nenapíše, a proto raději děláme něco jiného, nežli psát pojednání à la Borovský.

»Z literatury ruské a polské,« praví pan Borovský, »mohli bychom s dobrým prospěchem vážit nejen překládáním, nýbrž více čtením: neboť se mi marnotratstvím býti zdá, překládati a vydávati v češtině to, čemu tak snadně vzdělaný našinec porozuměti může.« Jak se srovnává sada tato se smýšlením pana Borovského? On nechce míti ideu Slovanstva, a žádá od každého vzdělaného našince, aby uměl rusky a polsky!

»Pokavád nevyčerpáme všechno zde uvedené, ať žádný nezpívá o bratrstvu mezi Slovany!« volá pan Borovský. Ale, milý pane, což se to samo vyčerpá? a zdali pak to můžeme vyčerpati bez idey Slovanstva? Vždyť to vyčerpávání právě jest oučel vzájemnosti mezi Slovany.

»Lehko jest píti na zdraví všech Slovanů a zpívati písňe o veliké Slavii: ale těžko učiti se gramatiky a historie a ethnografie!« končí pan Borovský jedno číslo svého pojednání; my to obrátíme takto: Lehko jest žvástati do větru a jedním trhnutím péra celé národy ze života vymazati, ale ovšem těžko učiti se gramatiky a historie a ethnografie! Není-li pravda, pane Borovský, který jste dříve studia dělal, než jste se spisovatelem stal, jako jste se na jiném místě v Pražských Novinách chlubil?

Pan Borovský radí, abychom myšlenky Slovanstva k tomu použili, k čemuž, »poněvadž všichni ostatní náro-

dové slovanští mnohem méně vzděláni jsou než my, a zároveň vlast naše lidmi již dost naplněna jest,“ nejlepší příležitost máme, totiž »co vzdělanci všelikých způsobů, řemeslníci, umělci atd. v jinოსловanských zemích dobré obživy najítí, řádné jmění nashromáždití a pak doma ovoce své pilnosti v pokoji ztráviti«. Nebudeme na tuto radu široce odpovídati, my slova ta pouze vyňali na okázku, jakého ducha pan Borovský jest. Chvalitebná zajisté věc, starati se o chléb vezdejší, ale člověk neměl by zapomínat, že není pouze živ od jídla a od pití, nýbrž také od slova božího. A jak by to asi dopadalo s láskou ostatních Slovanů k nám, kdyby seznali, že je považujeme za svou dojnou krávu?

Pan Borovský prohlašuje nás tuto za národ vzdělanější nad ostatní Slovany, jinde pak zas projevuje své přesvědčení, že »není pochybnosti, že na lepším historickém základu, který máme, a při lepších okolnostech z ohledu všeobecného vzdělání našeho lidu, my Čechové přece ještě v umění, v literatuře a vůbec v štěstí národními Rusy i Poláky předhoníme«. Kterak se to obé srovnává? Ale takové odpory nejsou u pana Borovského nic neobyčejného. Tak praví, že jsme „národ nízkomyslný, pokažený a zmalátnělý«. A přece vyvádíme dle jeho vlastního svědectví takové kusy, neboť v závěrečném čísle svého pojednání praví tato slova: »Na nás Čechy jistě se zalíbením, s úctou svět hledí, jak chladnou, pevnou rukou sáháme do kol osudu, chtějíce ho v běhu zastaviti, jak svými tvrdými, českými hlavami tak setrvale bijeme do stěny předsudků a protivenství, až se srotí! Krásné, veliké to podívání na národ statečně a mužně bojující o své zachování, o svůj život, o národnost.« Co si máme myslet o takovém spisovateli?

Pan Borovský horlí proti všem, kdož v cizině za příčinou své obživy se usadivše též jinou národnost na se berou. Co pak by asi tomu řekl, kdyby některý Němec mezi pouhými Čechy se usadiv neustupně Němcem zůstatí chtěl. Jistý Francouz stěžoval si, že jest již 25 let v Amsterodamě usedlý, a ten hloupý hollandský lid prý se od

něho ještě ani tolik francouzsky nenaučil, aby mu rozuměl. To byl pravý vlastenec à la Borovský! Ostatně jak snadno n. př. nezapomene Čech při delším přebývání v Polště svou mateřskou řeč při tak blízké její příbuznosti s polskou! a to beze všeho zlého úmyslu. Já soudím, že ta země jest naše vlast, která nás živí, a jestli jsme se z přirozené své vlasti do jiné země přestěhovali a tam usadili, tedy jsme se oné odřekli a novou vlast zvolili. Avšak žádný přistěhovanec do země nevyzube se tak hned ze všech citů a zpomínek, na přirozenou vlast a národ jeho jej poutajících, a teprva děti jeho mohou poněkud národnost té země, v níž se narodily, na se přijmouti. Pan Borovský vyslovuje »své přesvědčení, že na vždy vlast svou nikdo opouštět nemá«. Byla by to hezká věc, kdyby byl člověk pánem okolností, ale pokud toho nebude, může se i stát, že leckdos v cizině může více pro vlast činiti nežli doma.

Pan Borovský vytýká nám, »že jediný a opravdový nepřítel naší národnosti jsme my sami«, jelikož všude jen k němčině se přihlašujeme a česky učit se nechceme. »Kdo nám zakazuje učit se česky číst a psát?« táže se. — Kam se to skrýváte, pane Borovský? jaký to štít nastavujete? myslíte, že vás za ním nenajdu? Pryč s tím štítem, pojďte na boží světlo. Vy jste mně čistý hospodář, pane Borovský, proč pak jste se již dávno nestal milionářem? vždyť vám nikdo nebránil, nikdo nezakazoval. Vy se na mne s podivením díváte a rád byste se mne zeptal, zdali blázním. Nikoli neblázním, ale se vši opravdovostí opakuji svou otázku. Vy odpovídáte, že jste neměl příležitosti obohatit se. — Tedy nestačuje pouhé nebránění? tedy na tom není dost, když se dobrá věc nezakazuje? To jsme chtěli od vás slyšet! Pravíte, že někteří z nás (a sice je hodně mnoho těch některých), kterým to výslovně nařízeno od vlády, všelijakým způsobem ve své necvičenosti zůstati se starají. Já zase znal některé (a bylo hodně mnoho těch některých), kteří jsou rození Němci, když po skončených studiích vysvědčení z češtiny od nich se žádalo s připomenutím, že bez něho nemohou se státi ouředníky v žádném

českém místě, velice na to žalovali, že nebyli k naučení se jazyku českému řádně na studiích vedeni, a na křivdu sobě učiněnou si stěžovali, jak prý zkrácení jsou proti roz-eným Čechům, kteří v celém mocnářství mohou do ouřadů přicházeti, kdežto oni pouze na německé kraje jsou obme-zeni. Mladík studující sám od sebe na to nepomyslí, že po skončených studiích bude se na něm žádat vysvědčení z předmětu, který v žádné škole obligátním nebyl. Jest to nedostatek, který více německým našim krajanům škodí nežli rodilým Čechům, an tito, když to nevyhnutelná po-třeba káže, snadno ve své materské řeči čísti a psáti se naučí, kdežto naopak o rodilém Němci platí, že čemu se Honzíček nenaučil, tomu Honza tím méně se naučí. Tomu by se pomohlo, kdyby se jazyk český stal řádným předmětem na gymnasiích. — Při té příležitosti obracuje pan Borovský pozornost na to, »že se veakovští vrchno-stenští ouředníci p a t r n ě vyhýbají zákonu zemskému, který od každého v Čechách úřadujícího výslovně žádá úplnou známost jazyka našeho (tedy i gramatika a pravopis). — Český však jazyk neučí se nikde leč na vyšších ústavech (jako na vysokých školách) a poněvadž vrchnostenští písaři tak vysoko ve školách neprorážejí, nýbrž obyčejně jen ně-kolika klasy (sic) gymnasiálními atd. své veškeré vzdělání ukončí: ucházejí tím způsobem tak jaksi té české grama-tice«. Pan Borovský je tedy toho mínění, že řečení pánové proto universitní běh nedokončují, aby se vyhnuli českému jazyku. To nám ještě nepřipadlo, že by vrchnostenští ouřed-níci tak prohnaní ferinové byli a tak chytře zemským zá-konům se vyhýbat uměli; jsme upřímně povděční panu Borovskému, že takové nedovolené obcházení zákonů ve-řejně odkryl.

Pan Borovský právem na to žaluje, že národ náš žádného společného jména nemá, an »Čech značí výhradně obyvatele království tohoto, a Moravan, Slovák již sebe nenazve Čechem, aniž svůj jazyk českým, nýbrž moravským, slovenským«. Ale jméno Čechoslovan nelíbí se mu, jelikož prý se »pro lpící na něm zápach učenosti k takové po-

třebě nehodí«. A přece brzy na to vyjadřuje se o jménu Ilir takto: »Proti jménu Ilir vedla se sice veliká oposice, avšak nenahlížíme (sic), proč by se přijmouti nemohlo; na jménu zajisté málo záleží, jaké jest, ale nějaké společné jméno míti nevyhnutelně zapotřebí k udržení pevného svazku a jednoty.« — Pan Borovský navrhuje, aby se jméno Čech, český pouze o celém našem národě užívalo, »provincii českou« mohli bychom prý nazývati výhradně královstvím a obyvatele její korunáře za příkladem Poláků, kteří obyvatele království Polského nazývají Koroniaře na rozdíl od obyvatelů ostatních zemí polských, všechny pak sebe vespolek teprv Poláky. Radíme panu Borovskému pro budoucnost větší opatrnosti při volení slov, aby se nevydával více v takové nebezpečnosti, jako tuto učinil, kdežto bychom jej vším právem viniti mohli, že ztenčuje důstojnost staroslavného království českého a jednotu i velebnost české koruny rušiti obmýšlí, kdybychom nevěděli, že oumysl jeho takový nebyl. My neznáme jiného názvu země české, než království, kteréžto co přední a hlavní část české koruny v jeden stát spojeno s korunou Uherskou a jinými zeměmi pod slavným domem Rakouským. Korunáři pak nikdy nemůžeme nazývati výhradně obyvatele království českého, an by se tím význam jména »koruna česká« tenčil a Morava i Slezsko z ní vyhrazovaly. Polákům sloul stát jejich v celosti »Rzecz pospolita«, a tedy dobře mohli jmenovati království též korunou; u nás to jinak.

Pan Borovský praví dále s vlastní jemu lehkovážností, že »s myšlénkou Slovanstva vznikla touha po spojení všech Slovanů v jeden národ, s jediným písemným jazykem«. Kterak se smí opovážit, vinit někoho bez důvodu? Kdy, kde a u koho z nás vznikla taková touha? Či to jen Němcům k vůli prohozeno, aby mysli, že to jejich panslavistické strašidlo přece jednou kosti a maso mělo?

Když prý »některý Rus neb Polák do Čech přijede, a když bohatý jest, ze žertu a k vůli demonstrací do Matice

vstoupí, že některé ruské, polské knihy čteme atd., to se ještě spojením nazvati nemůže«, praví pan Borovský. Medle, kdož pak chce nějakého spojení? Náš oučet jest literární vzájemnost, a to, co vypočítal, jsou přece alespoň začátkové její.

Líče zápas Poláků s Rusy praví pan Borovský: »Dvě strany se spolu o smrt a o život potýkají, národ ruský s národem polským; kterak je možno s oběma sympatizovati, oba stejně milovati? Nedržet ani s jednou ani s druhou stranou, za takovou lásku se obě strany poděkují, a kdo s jednou stranou jest, musí býti nepřitelem druhé.« — Když tedy někdo vidí dva z bratrů svých do krve se rváti, tedy mu nic jiného nezbyvá nežli jednomu z nich proti druhému pomáhati? Má on hned lásku svou k jednomu z nich v nenávist obrátiti, tak jako rukavičku na ruby obrátíme? U p. Borovského to ovšem něco velmi snadného, neboť brzy na to praví: »Zpočátku přál jsem Polákům nenávidě Rusy, jakmile jsem ale opravdivý stav věcí v Polsku blíže seznal, jakmile mi před očima padla rouška poeticky zakrývající prosaickou bídnot a zkaženost národu, to jest šlechty polské: proměnila se hned náklonnost moje v nenávist, a z jakési psychologicky velmi pochopitelné oposice zdáli se mu Rusové lepší býti nežli Poláci.« Potom prý ale seznal, »že jest Petr jako Pavel, Rus jako Polsko«, ergo... a též nám radí: »Budme k Rusům chladni, nechceme-li je dokonce nenáviděti.« Věru, pan Borovský jest pravý *apoštol nenávisti!* — Co se pak svrchu uvedeného příkladu o svářících se bratřích týče: nebude-liž každý, v kom poslední jiskra bratrské lásky neutuchla, hledět roztrhnout a smířit nesvorné, kteří oba srdci jeho stejně jsou drazí, nedorozumnění je rozdvoující vyjasnití a znovu je spoutati k sobě svazkem předešlé, přirozené lásky?

Že »se rozepře a boje mezi národem ruským a polským nikdy utišiti a skončiti nemohou«, jest proroctví, kterému my, jsouce hlasatelé míru a svornosti, nevěříme. Ovšem se od apoštola nenávisti jiného nadíti nelze.

Pan Borovský nezdá se dobře vědět, co je národ. Jednou je mu národem jen šlechta polská, a podruhé vinu výsledků někdejší daremné politiky, kterými tak dobře ruský jak polský národ trpí, ihned na celý národ uvaluje, že polská šlechta nenávidí ruskou šlechtu i vládu, nemá pražádné váhy, však se nedávno okázalo, jak dalece může se ona nazývati polským národem; že malorusové jsou podrobni zde Polákům, tamto Rusům, to není skutek ani polského ani ruského národu, nýbrž následek politického neštěstí. Posud ani polský ani ruský národ co takový v celosti své nevystoupil. Polského sedláka odírá pán a žid, ruského sedláka duše patří pánu a tělo knutu; cba sobě málo odevzdají, jeden druhému nikdy neublížil; kde tedy podnět k nenávisti? Že pak i v Polsku i v Rusku časem svým právní postavení lidu obecného přiměřeně zlepšeno bude, pevně věříme v interesu člověčenstva, a potom bude se moci v pravém smyslu mluvit o národu polském a ruském; ale do té doby budou přirozeným během oba národové dávno sblíženi. — Z jednotlivých soukromých osob jednání pan Borovský celému národu za vinu klade, což právě tak jest, jako kdyby někdo zanevřítí chtěl na celé pokolení lidské, poněvadž mu ten neb onen ublížil.

Nesmyslné brožurky u nás žádné váhy nemají, jmenovitě pak od pana Borovského uvedená ničeho pro něj nedokazuje. Jak to s páně Borovského tvrzením, »že Rusové s ostatními Slovany nikoli bratrsky, nýbrž nepoctivě a soběcky smýšlejí«, vypadá, ze svrchu povězeného patrnó. My umíme činit rozdíl mezi ruskou vládou a ruským národem. S onou ničeho činiti nemáme; národ pak neodsuzujeme.

Pan Borovský na příklad, jak opět Poláci o nás smýšlejí, uvádí jistého Poláka, jehož jmenovati nechce, »který jen proto do Čech hojnost knih posílal, poněvadž myslil, že se svým časem popolštíme!!« My i bez jeho jmenování víme, koho pan Borovský myslil, ale jak to asi ten samý Polák obmýšlel se svými krajany, když i do polských bibliotek a ústavů zase hojnost českých knih kupoval?

Bezpochyby že je chtěl počestit! — Jakého nevděku dopustil se tu p. B. k onomu muži obětovnému!

Že »Rusové i Poláci jedni druhé vzájemně z počtu Slovanů vylučují«, tomu, i kdyby posud tak bylo, váhy nižádné nepřikládáme; jsoutě příklady, že lidé sami sebe z člověčenstva vylučují, my pak je i proti jich zřetelnému vyřčení přece za lidi a své bratry, ač zbloudilé, považovati nepřestaneme.

Pan Borovský proti tomu horlí, že »zlomyslní lidé, zvlášt němečtí spisovatelé v Říši ustavičně poctivé a bezelstné snažení naše o zvelebení národnosti a jazyka našeho všelijakým podskočným způsobem zle vykládají, viníce nás u vlády, jako bychom zrádu proti ní ve spolku s ostatními Slovany zamýšleli«. — Což divu, když i mezi našinci nacházejí se nerozvážliví spisovatelé, kteří nepřátely naše v takovém bludu lehkomylně potvrzují. Na to však nesmíme dbát, spravedlivá naše vláda zná Čechy, ví čím byli a čím jsou, a zlomyslného osočování a prázdného tlachání sobě nevšímá.

»Lépe jest méně lidí, ale důkladně a vřele milovati, nežli každého trochu,« zavírá pan Borovský svůj článek. Dobře to pověděl, že přece někoho miluje, my bychom to nebyli myslili o něm, který ustavičně jenom nenávisť hlásá.

»S hrdostí národní,« volá, »řeknu: Já jsem Čech, ale nikdy: Já jsem Slovan.« — Zdaliž nejsou slova tato kydání hany na svůj rod? Než dosti toho, však našla nikde ohlasu. Já zase, pokud svou osobu proti osobě pana Borovského postaviti smím — a se mnou zajisté každý pravý vlastenec — s nemalou chloubou a pýchou vyznávám a tím se před celým světem veřejně a hlasitě s naším Jablonským hönosím:

»Že jsem krví, duší Slovan,
že jsem srdcem, duchem Čech!«

Havlíček odpověděl J. Malému krátce (v Pražských Novinách z 3. května 1846. Č. 35. Str. 150.):

Pan Jakub Malý podal ve Květech čís. 41, 42, 43, 45, 48, 50 odpověď na můj článek »Slovan a Čech« v letošních novinách. Očekával jsem ovšem na tento článek nějakou kritiku a odpor, poněvadž celá ta důležitá věc nemůže být jedním rázem ukončena a vyjednána: nadál jsem se však odpovědi té od někoho rozumnějšího a také zdvořilejšího než je p. Jakub Malý, který mně hned z počátku jedním douškem »lehkovážných, drzých, opovážlivých, nevědomých, nešetrných k obecenstvu, patrných lhářů, apoštolů nenávisti« atd. jako na ovocním trhu vynadal.

Není sice článek p. Jakuba Malého hoden odpovědi, a také každý, kdo se v polemice zná, ty kulhavé důkazy a mnohá překrucování snadno sám bez mého přičinění prohlídne, nahlížeje, že zde nemluví statný neodvislý obhájce pravdy proti jejímu nepříteli, nýbrž předpojatý panoše rozdrážděných Květů proti soku, Novinám a Včele: že mi však velice na tom záleží, aby se ponětí o Slovanstvu před naším obecenstvem co možná nejzřetelněji vyjasnilo, hodlám mínění své proti všelikým námitkám brániti, a pokud zapotřebí jest obšírněji vyložiti. Poněvadž jsem si ale z dobrých příčin umínil, v Novinách i ve Včele všelikých hádek obzvlášť s Květy se varovati: podám odpověď svou co přídavek ve zvláštní příloze k Novinám, aby ji každý, kdo takové polemiky nepřítelem jest, snadně zahoditi mohl, bez pohoršení.

H. Borovský.

Toto oznámení přijatého boje následovala odpověď Havlíčkova pod názvem »Slovan a Čech. List do památníku panu Jakubu Malému od H. Borovského.« (Příloha k Pražským Novinám ze 17. a 21. května 1846. Č. 39 a 40. S. 167, 168, 172). Odpověď ta zněla :

»Běda tomu, kdož by pohoršil jednoho z maličkých !«

Především požádati musím takové pp. čtenáře, kterým na věci samé, t. j. poměrech slovanských nezáleží, a kteří snad ani můj článek »Slovan a Čech« v 14—21. čís. Novin, ani p. Jakuba Malého odpověď na to v čís. 41, 42, 43, 45, 49, 50 Květů pozorlivě nepřečetli, aby také ani tento přítomný článek čísti neráčili, proto že v něm dokonce žádné zábavy nenaleznou, ovšem ale chladné věci samé rozbírání. —

Hodlaje Novinám našim dáti, pokud v moci mé býti může, směr národní, domácí, viděl jsem brzy před sebou poměr Slovanstva jakožto důležitý předmět, který nyní všechnu naši pozornost zasluhuje. O tomto Slovanstvu psal jsem dle úplného přesvědčení, prudce, jak jest můj způsob, nikoli však, jak p. Jakub Malý praví, lehkovážně, drze, opovážlivě aneb dokonce lživě, a bohdá i ne nesmyslně. Práva, o věci té soud svůj pronésti, vydobyl jsem si dost pracně, a jestli že

p. Jakub Malý smělost měl, i ve věcech, které sám nezkusil a neviděl a nepoznal, kantorsky nadutě mistrovati mne, který jsem je zkusil, viděl a poznal, snad by mu některá část těchto jmen, jakými mne obsypal, s větším právem příslušela.

V článku mém musíme rozeznávati věc samou, a pak formu, kterou jsem jí dal dle své osobnosti. Jiný by zajisté ty samé pravdy mírně, šetrně byl pronesl, tím by se ale pranic ve věci samé nezměnilo. Tak měl p. Jakub Malý (kdyby mu na pravdě a na věci samé bylo záleželo) více vyvracovati hlavní zásady mého pojednání, které jsem mu ku konci (N. 21, 4)¹⁾ pro pohodlí v krátkosti opakoval, a které zde pro čtenáře, jimž právě ono číslo při ruce není, ještě posadím :

Slované nejsou jeden národ, nýbrž čtyry tak samostatné a tak mezi sebou nespojené národy, jako kterékoli jiné národy evropejské. — Každý z těch národů Slovanských sám pro sebe stojí, a jeden za druhý ani v dobrém, ani ve zlém neodpovídá; čest a hanbu národní nemají společně. — Pro velikou podobu jazyků slovanských užitečno a potřebno jest každému národu slovanskému literárně co možná nejvíce ostatních si všímati, a z jejich literatur a jazyků a národností pro sebe kořistiti. — Jenom mezi Českým a Ilirským národem mohou být kromě toho větší sympathie, proto že dle nynějších poměrů, jeden druhému nikoli nebezpečen, ovšem ale prospěšen býti může. — Mocnářství Rakouské jest nejlepší garancie na zacho-

¹⁾ Pro krátkost budeme v citaci označovati takto : N. = Noviny; K. = Květy, první cifra znamená číslo, druhá sloupec.

vání naší a Ilirské národnosti, a čím výše vzroste moc císařství Rakouského, tím jistěji stojí naše národnosti. — Aby někdy Slované všichni jediného jazyka v literatuře užívati mohli, je věc nemožná, a proto každé snažení k tomu nesmyslné, a jako maření času škodné. Zkrátka s hrdostí národní řeknu: »Já jsem Čech« ale nikdy »Já jsem Slovan«. Kdykoli se nazvu Slovanem, učiním to vždy jenom ve smyslu učeném, země- a národopisném. Slované mají čtyry vlasti, a ne jednu vlast: a patriotismus slovanský jest jenom o něco méně horší než kosmopolitismus.

Z těch ale p. Jakub Malý ani jediné nevyvrátil, jak mu hned dokážeme. Jediná věc, v které mne p. J. M. právem vinil, jest to, co jsem o království Českém, o korunářích navrhl (N. 17. 4.), to však jest věc jen mimotní, pouhý nápad, od kterého já velmi snadně ustoupiti mohu, a také ustupuji. Dobře jsem věděl, že ku koruně České více než nynější království České náleží; a nazval-li jsem České nynější království provincií, myslil jsem tím provincií koruny české, nebera slova přísně na váhu. Všechno ale ostatní, co p. J. M. proti mně v odpovědi své pronesl, nepravdivé jest, a pakli bych nyní buď z nedopatření aneb pro krátkost něco vyvrátiti opominul: svobodno budiž p. Jakubu Malému připomenouti mne na to, abych nepravdivost toho ihned dokázal. —

Hned z počátku postavím ty pády, v kterých p. J. M. slova má patrně překrucuje a z nich chybně argumentuje:

1. Že prý bojuji zoumyslně proti pravdě: neboť prý sám nazývám Slovanstva myšlénku velkou, a oprav-

divá velikost nemůže obstáti bez pravdy (K. 41. 1.). Budu také tak argumentovat: p. Malý sepsal gramatiku, špatná gramatika nestojí ale za nic: tedy p. Malého gramatika nestojí za nic. — A jen jsem si přidal to slovíčko špatná, jako p. Malý si přidal: opravdivá. Ostatně ale kdo pak p. Malému zjevil, že třeba opravdivá velikost není bez pravdy? —

2. Patrně prý sobě odporuju, jednou pravím, že již naši předkové Husité o Slovanství věděli, a pak tu myšlenku jmenuji novou. (K. 41. 1.) — Ten způsob myšlenky té, jaký nyní panuje, nebyl za Husitů, a proto je nová: tak jako (abych populárně mluvil) dělají nové čepice ze starých šosů.

3. Že se prý zasazuju proti věci nejvíce prospěšné, neboť sám vyznávám, že nám a Ilirům idea Slovanstva nejvíce prospěšnou se stala. (K. 41. 2.) Já však tam slovo nejvíce neberu vůbec; nýbrž jen potažmo, totiž nám a Ilirům nejvíce, jiným méně byla prospěšna. — Kdybych tak argumentoval, přišel bych na největší absurda; ku př. kdyby p. Jakub Malý v to samé okamžení někde třeba na mostě sám jediný stál, když tam několik ovcí přiběhne: a já o té situaci řekl: »Pan Jakub Malý jest na tom mostě nejrozumnější tvor«, následuje z toho, že je již p. J. M. vůbec nejrozumnější tvor? — Hoffentlich deutlich genug! —

4. K. 45. 3. připisuje mi p. M., jako bych byl řekl, že vrchnostenští úředníci jen proto do vyšších škol nechodí, aby se české gramatice učiti nemuseli!! Slovo vyhybat, kterého (N. 17. 3.) užívám o těch úřednících, má také smysl neúmyslnosti v sobě, tak že, když ku př. z Prahy do Vídně jedu, již eo

i pso Drážďanům se vyhnu, ačkoli to v úmyslu ani nemám. Tak se ti úředníci, poněvadž z jiných příčin do vyšších škol nedojdou, eo ipso vyhnu české gramatice, která se jen na vyšších ústavech přednáší.

Vůbec si mne p. Jakub Malý ještě na mnohých jiných místech svého pojednání představuje mnohem hloupějšího, než zapotřebí jest! Tak na jiném místě (K. 42. 1.) s velikým, jak se zdá, potěšením o mně myslí, že ani nevím, co každý parvista, totiž jak povstali románští národové, a drží mi o tom velmi učený výklad, ani si ve hlubokosti učenosti své nevšímaje, že já (N. 15. 1.) mluvím o národech jak jsou nyní, tedy o resultátech bez ohledu, odkud a jak ty resultáty povstaly.

5. Na to, že jsme my sami nepřitelem své národnosti, proto že se z nerozumu sami k němčině hlásíme, atd., odpovídá mi p. Jakub Malý: »Kam se to skrýváte pane Borovský? jaký to štít nastavujete? myslíte, že vás za ním nenajdu? Pryč s tím štítem, pojďte na boží světlo!« Nevyřknutý smysl těchto slov splácím jen opovržením; kdybychom pod jinými zákony živi byli, odpověděl bych na tak nízké předhůzky tím, jak ve Květech cínové lžíce jmenují, když z ruštiny překládají projížďku po Zakavkazském kraji. — Že jsme my sami opravdu nejhlavnější nepřátelé své národnosti, opakuji zde ještě jednou; národu svému smím v dobrém úmyslu i trpké věci do očí povídati, k tomu máme každý svaté právo. Vládě na tom záležitosti nemůže, aby národnost naše potlačena zůstala, neboť se od myšlenky císaře Josefa II., aby celá říše poněmčena byla, již dávno ustoupilo, a proto nepo-

chybuji, že vláda jazyku našemu ve školách a v úřadech takového místa popřeje, jako si žádáme: až jen celý národ (t. j. většina) o to upřímně a opravdově státi bude. Že tato většina bohužel ještě ani neví, oč se jedná, kdo toho nejvíce vinen? Myslím, že snad přece naše zmalátnělost. Což pak úředníci, učitelé, profesori naši nejsou Čechové? — Podivné přirovnání s milionářstvím docela sem nepatří. Což pak nemáme příležitost učit se česky? aneb milovat národnost svou? Kdo pak nám nařizuje jíst, na bály, do divadla chodit atd.? kdybychom tedy tak svůj jazyk milovali, jako jiné chatrnější věci... Kdo pak Maďarům nařizuje, učit se maďarsky a milovat jazyk a národnost?

6. Na jiném místě (K. 45. 1.) neví zas p. Malý, co si má myslet o takovém spisovateli, který, jako jsem to já učinil, jednou Čechy z ohledu národnosti haní a po druhé je z toho samého ohledu vychvaluje. Takové ramenářství! Lehká ale výmluva p. Jakube Malý! Když jsem haněl, myslel jsem ty, kteří hany zasluhují, a když jsem chválil, myslel jsem ty ostatní. — Rovněž tak i s beder svých svalím předhůzku (K. 45. 1.), že jsem jednou nazval Čechy vzdělanější než ostatní národy slovanské a pak jsem pravil, že předhoni me přece ostatní Slovany. V čem ale jsem pravil, že je předhoni me: v štěstí národním, v literatuře, v umění, rozuměj všude národním, neboť vzdělanější jsme již nyní, jenom že ne národním způsobem. Jak prý se mi jméno Čechoslovan nelíbí a zas při jménu Ilir pravím, že na jménu nezáleží, jaké jest. Ovšem nezáleží na jménu, jen když je praktické; a proto radím p. Malému, aby místo Čech říkal: Běloch-Indoevropo-

slovanočech, a já proti tomu nic nebudu mít, ale budou-li se mu všichni Čechové sami též tak nazývat, to je jiná. —

7. Nejvíc se ale p. Jakub Malý těší ze své ostrovtipnosti, když (K. 43, 1) napřed sám ze mne špatnou definici, co je národ, utvoří, a pak s velikým zalíbením rozličná absurda z ní táhne. Citoval jsem (N. 15, 1) o tom, co je národ, článek svůj z Musejníka, a tam 1846 I. str. 95 stojí: »Národem sluje v nejčistším a nejideálnějším smyslu atd.«, když tedy řeknu (N. 15, 2), že nejen jazyk, nýbrž také obyčeje, náboženství, vláda, vzdělanost, sympathie a j. v. (čti jiných víc) dohromady národnost tvoří, a před tím onu definici z Musejníka cituju, nemůže se mi bohdá připisovati, že by za časů husitských dle mých slov: táborský atd. národové v Čechách byli. K takovým závěrkám, jako p. Jakub Malý zde činí, zapotřebí jest také malého rozumu.

8. (K. 41, 1) mi také p. Malý ve jménu celého národu má za zlé, že jsem řekl, »že se každý skoro nazýval Slovanem, stydě se jaks i za tak malé jméno, jako je Čech«. Slovíčko jaks i p. Malý chytře vynechal, a hned to mělo význam ten, že jsem největšímu dílu celého národu zpozdilců nadal.

9. »S hrdostí národní řeknu: Já jsem Čech, ale nikdy (rozuměj: neřeknu s hrdostí národní) Já jsem Slovan.« O těch slovech praví p. Malý (K. 50, 3), že jsou kydání hany na svůj rod. Ha ha ha! Ovšem, nemohu říci s hrdostí národní, že jsem Slovan, ale proč? Proto, že nejsou Slované národ. Proto ale přec každý Čech Slovanem jest, třeba by to nemohl říci

s hrdostí národní: tak jako jsme všichni Evropané, ačkoli se tak nenazýváme s hrdostí národní. Vždyť přec v přírodopisu náležíme také mezi ssavce, a ačkoli tedy každý Čech eo ipso ssavec jest, nebudeme přec s hrdostí národní říkati: Já jsem ssavec! Ostatně zde musím smysl těch svých slov ještě lépe vyložiti: Národ může s hrdostí jmenovat jméno své, pakli opravdu s jménem tím nějaká čest spojena jest. Sláva jména národního jest resultát slavných činů celého národu. Všichni Slované dohromady v historii známé nevystupují, a nemůže tedy být sláva národní a tedy i hrdost společná, nýbrž Čechové, Rusové, Poláci mají svou vlastní. Co naši praotcové Češi slavného konali, k tomu jiní Slované nic nepřičinili. Proto můžeme jen s hrdostí národní říci: »Já jsem Čech!« — Jmenovati Slovary dohromady národem, pakli by se to určitě činilo, jest hrubá chyba a škodný nesmysl: může se mluvíti o národech slovanských, ale ne o národu slovanském.

Některé podivnosti, které p. Malému z péra vyklouzly, velice nás zabavily: tak ku př. dle jeho definice kosmopolitismu (K. 41, 2) byl by skoro každý tvor, kámen, rostlina, zvíře, slunce, měsíc atd. kosmopolita (kdyby se místo slova člověk do jeho definice postavily), protože skoro vždycky »na tom místě, na které je věčná prozřetelnost postavila, povinnosti povolání svého věrně vykonávají«. — Každý prý osvícený Čech, Moravan, Slovák, Slezan s hrdostí takovými býti se vyznávajíce s pýchou Slovanem se nazývají! (K. 41, 2) Dále doleji praví, »že k nevzdělan- cům idea Slovanstva nedošla«. Tu bychom se p. J. M.

tázati museli, koho počítá a nepočítá mezi vzdělance? Jsou všichni čtenáři českých časopisů (v kterých se přec ustavičně o Slovanstvu mluví) vzdělanci? Nepočítá z druhé strany profesory, úředníky, důstojníky, šlechtu atd. aspoň z větší části mezi vzdělance? Zatím snad těch několik otázek postačí,¹⁾ odpovědět si na ně může p. Jakub Malý sám. — Velmi naivně se mne p. Jakub (K. 41, 2) ptá, proč prý jsem ty neslušné a nedovolené věci nejmenoval? Inu proto, že není dovoleno, p. Jakube Malý! — Také tak naivně mluví p. Jakub Malý »o holubičím národě«. (K. 42, 2) Takové řeči hodí se do poezie v nadšení atd., ale ne do politických článků; chce-li p. Jakub Malý býti holubem, kdož proti němu? Vždyť i já a každý jiný svobodu svou má náviděti a nenáviděti, jak kdy za dobré uzná: proč by tedy jiný nemohl být holubem. Zajíc je také tiché zvíře. — Ještě naivněji (K. 43, 2) chce udělat »z celého Slovanstva v duševním smyslu jednu rodinu národů«. Jen v duševním, hm! v duševním! Neradíme p. Jakubu Malému, aby se s čertem třeba jen v duševním smyslu spojil, sice by ho pak i s tělem i s duší i s vousy pohltil. — Nejnaivnější je ale tvrzení p. Jakuba Malého (K. 42, 2 a 3), že Slovy váže dohromady přesilné pouto společného neštěstí a společné úlohy, čím mi snad panslavismus dokazovati chce. Toť by ale nastaly vzájemnost a bratrstvo mezi všemi slepými, chromými atd., protože mají společné neštěstí a vůbec Škypýtáři, Baskové, Cikáni, Malájové, divochové američtější atd. atd. měli

¹⁾ V orig. stojí »potlačí«.

by stejnou úlohu, stejné neštěstí a tedy vzájemnost atd. —

Co se však literární vzájemnosti týče t. j. aby jeden národ slovanský čítal knihy ostatních, potřebnost a výhody takovéto vzájemnosti, dokázal jsem já tuším ještě lépe než p. Malý, tedy mně p. M. staré věci znovu mluvit neměl. Nechce-li nic víc, toť jsme přátelé. Nač ale při tom mluvit o cestě zákonní; snad abychom knihy nepašovali? aneb abychom nečtli liberální spisy, které v Rusích vycházejí? Nač k tomu, když ruské knihy čísti chci, zapotřebí jest celý ruský národ všech 50,000.000 k srdci si přivázati? Toť je pro slabého ballast! »Jak prý se to může vyčerpati bez idey Slovanstva?« (K. 43. 2.) Jáť jsem z německé literatury více se již naučil než ze slovanských, znám snad historii, i národopis i obyčeje německé a nemohl bych si ztěžovati, že Němce příliš miluju! — A také to p. Malému nechce do hlavy, že přece při vši své neslovanskosti žádám, aby každý náš vzdělanec rusky, polsky a ilirsky rozuměl, bez idey Slovanstva. Vždyť jest to p. Malý! pro každého vzdělance našeho velmi snadná věc: a jak by se musela ta idea jmenovat, dle které se onen pověstný kardinal v Římě ¹⁾ kolik jazyků naučil. Ostatně má p. Malý nejbližší příklad na mně: při všem svém neslovanském lotrovství umím přece rusky, polsky i ilirsky, a to bohda lépe než p. Malý i se svou ideou Slovanstva.

Co praví p. J. M. o mém »proroctví« nesvornosti mezi Poláky a Rusy, doufám, že jsem (N. 19. 5. a 6)

¹⁾ Josef Mezzofanti (1774—1849).

příčiny dobré vyložil, ty měl p. Malý vyvrátit, a pak teprv svornost budoucí prohlásit. Chce-li mi ale na všechny důvody odpovídat katechysmem, jako (K. 43, 2) učinil, »že svět musí pokračovat, všechny předsudky odložit atd.« a podobné morální řeči vést: to já mu se své strany rovněž radím, aby ani pokoj svůj nezavíral, všemu věřil, atd., poněvadž svět pokračovati musí a takové chyby odložit. Bratrem nazývat se a bratrstvo hlásat je tuze pohodlná, krásná a nic neb všechno znamenající věc: bratři jsou synkové jednoho otce, pak přátelé, pak známí, pak všichni údové jednoho národu, pak všichni stejně věřící, pak všichni lidé jsou bratři. Zkrátka to slovo nic neznamená, a jest jen také opotřebovaný klín té neurčité, temné, zmatené panslavistiky, proti které já bojuji. Že Štúr a Hurban, jak mi p. Malý předhazuje, jenom mou theorii nevykonávají, ví pan Malý lépe než já. Úmysl můj je samostatnost svého národu zastávat, a že my, Moravané a Slováci jeden národ jsme, nikdy jsem nepochyboval. Tomu jsem se opíral, abychom nechtěli s Rusy, s Poláky v takových poměrech býti, jako jsme mezi sebou: a to jest hlavní chyba Novoslováků, že jim je Rus, Polák, Čech všechno jedno. Proto se od nás mohli odtrhnout: vždyť jsou i po odtržení Slované jako dříve, a ta »drahá máš Slavie« jim vždy zůstane, třeba se od svého národu odloučili.

Teď ještě několik punktů v krátkosti: »Že prý národ polský a ruský co takový nikdy ještě nevystoupil.« Prosím p. Malého, aby mi ráčil jmenovat jediný pád v historii, kde národ ve vší celosti své vystoupil tak, aby i každý špendlíkář při tom byl?

Národ vystupuje vždy v representací, ať si je jakákoli. — Co mi o Rościszewským (K. 50. 2) a o nevděku, o počestění Poláků praví, musím já, který jsem Rościszewského a jeho záměry osobně znal, lépe snad věděti, než to p. J. Malý pouhým nosem svým z Prahy číti může. — Že nejen polská šlechta s ruskou se nenávidí, nýbrž i národ polský vůbec Rusy v oškliivosti má, musím opět lépe já věděti než p. Malý. Že však já ze své strany Rusy i Poláky nenávidím, jest mé subjektivní přesvědčení, a nikoli do celého pojednání o Slovanstvu nenáleží. Článek můj i bez té nenávisti zůstane tím, čím jest. Nenávist má není žádný důkaz proti ani pro mne. —

O svých chybách gramatických a jiných tak dobře vím jako kdo jiný: přesvědčen jsem, že ještě dost dlouho trvati bude, než si sloh zcela čistý navyknu, obzvlášť při žurnalistické čerstvosti, kde se věci tak dlouho rozvažovat a přehlížet nemohou. Vůbec jsou čeští spisovatelé z ohledu čistého jazyku nejvíce podobni oněm římským augurům, a jeden druhému smáti se musí, když se potkají. Odkud se ale já mám něčemu lepšímu naučit, když sám p. Malý tak špatnou gramatiku vydal, a když on sám, který tolik let již spisovatelství provozuje, ještě hůř než já chybuje proti řeči. Neb chyby mé dělají se z čerstvosti, on ale po dobrém rozvážení mně svým sic za chyby pokládá, co dobré jest. — A jelikož on, pan Jakub Malý, »v duševním smyslu« redaktorem Květů jest, radím i jemu kolegiálně, aby v tom ohledu před svými vraty metl, abych se já z Květů aspoň dobré češtině, tedy něčemu přec, naučiti mohl.

Totéž platí o dobrém naučení o důstojnosti časopisů, o jejich vážnosti, svatosti (palladium) atd., které mi p. Jakub Malý dává. Ať si jen milostivě připomene, jak se co redaktor Květů (v duševním smyslu) choval, když vyšla Tomkova kritika na jeho Spravedlivou kroniku,¹⁾ jak sám pod jiným jménem sebe zastával, a ještě celou kritiku potutelně za žert přátelský vyhlásil, dobře věda, že tomu přec někdo uvěří, jak se i stalo, ať si připomene tu krásnou deklamovánku od Trnobranského v letošních Květech,²⁾ a některé bujně vyrůstky »rytířského vtipu« proti mně v čís. 36,³⁾ pak páně Chocholouškovu novelu »Kdo s koho, ten toho« atd. atd. atd.,⁴⁾ a pak ať si vzpomene na důležitost časopisů, tohoto palladium atd. Důležitost časopisů znám já také, a proto jsem časem Květy k činnosti popichoval, abych ale proti některému z Vašnostpánů celou novelu složil, nezdál se mi nikdo tak důležitý.

Absurda a chyby, do kterých v polemice své proti mně upadl, jsou ovšem jenom následkem rozhorčenosti jeho, jakožto redaktora (v duševním smyslu)

¹⁾ Malý J. B.: Prostonárodní dějepis české země. V Praze 1844—1845. Úvaha V. V. Tomka v Časopise Čes. Musea 1846. 249—261.

²⁾ V. V. Trnobranský: Nová Arkadie. Deklamovánka. Květy z 18. dubna 1846, č. 46. S. 181—183.

³⁾ Květy z 26. března r. 1846, čís. 36. S. 143—144 přinesly veršování: Vlastenci dle nejnovější mody, namířené proti H—ovi, zvláště proti jeho článku: Slovan a Čech.

⁴⁾ Práce: »Kdo s koho, ten toho.« Masopustní novela. Květy z 12., 14., 17., 19. března r. 1846, č. 30—33. S. 117—119, 121 až 122, 125—126, 129—131. Jako autor podepsán X . . . ský.

Květů proti mně za rozličné, proti Květům a jejich krátkým odpovědům atd. v Novinách a ve Včele vystřelené šipky. Nepsalť p. Jakub Malý proti »Slovanu a Čechu«, nýbrž jen proti *H. Borovskému.*

Boj obou stran ukončen byl prohlášením J. Malého v Květech z 26. května 1846 (č. 62, str. 250) zaslánem nadepsaným »Panu Karlovi Havlíčkovi, alias Borovskému.« Malý tam psal:

Rozumný a zdvořilý Pane!

Nikoli snad ze žádosti, míti poslední slovo, o kterém se do Vaší až posud projevované povahy naději, že je sobě vzítí nedáte, nýbrž z důležité a vážné příčiny nucena se vidím, k Vám na závěrek naší pře strany článku »Čech a Slovan« toto veřejně promluvit. Na Vaše kroutivé výtočky a námitky, proti mé odpovědi na Váš článek čelící, jakož i na výběžky proti mé osobnosti odpovídati nebylo by ani čestno aniž by oučel jaký mělo; neboť jste tím před celým obecnstvem sám nad sebou ortel vyřknul. Jest však jedna věc ve Vaší replice, která se vztahuje na faktum a kde Vy se urážlivě mé spisovatelské cti dotýkáte. Pravíte totiž v ohlášení své repliky v č. 35. Pražských Novin o mně, »že zde nemluví statný, neodvislý obhájce pravdy proti jejímu nepříteli, nýbrž předpojatý panoše rozdrážděných Květů proti soku, Novinám a Včele«; v závěrce pak repliky své obvinění toto opakujete, pravíce: »Absurda a chyby, do kterých v polemice své proti mně upadl, jsou ovšem jenom následky rozhořčenosti jeho, jakožto redaktora (v duševním smyslu) Květů proti mně za rozličné, proti Květům a jejich krátkým odpovědům atd. v Novinách a ve Včele vystřelené šipky. Nepsalť p. Jakub Malý proti Slovanu a Čechu, nýbrž proti H. Borovskému« — k tomu kdybych mlčel, snadno by někdo, že tomu tak, věřiti mohl. Pročež vězte, že Vaše osoba mi nikdy dosti

důležitou nebyla, abych své péro o ni brousil. Ostatně Vy sám k tomu se znáte, že jste rozličnými výběžky Květy k boji vybízel, což Vy jmenovati ráčíte »popichováním k činnosti« (medle kdož Vás ustanovil pohůnkem nad Květy?), ale dobře víte, že kde toho potřebí bylo, vždy slušnou odpověď jste měl; byla tedy veta za vetu. Co se pak mé odpovědi na Váš článek: »Slovan a Čech« týká, dokládám se své po celý čas mé literární činnosti bez poskvrny zachované spisovatelské cti, že jsem k sepsání jejímu přikročil teprv po mnohém svých přátel doléhání, jmenovitě pak na vícekrát opětovanou žádost skutečného a opravdivého redaktora těchto listů, pana Jaroslava Pospíšila, který obzvláště ten důvod na srdce mně kladl, že kdybychom se v čas neozvali proti Vašemu podkopávání té svaté idey, která všeho našeho snažení pevný základ a prostranný podstavek jest, nemohli bychom se z toho před potomstvem ospravedlniti.¹⁾ Vy tedy viníte mne beze všech důvodů, že pohnůtka moje při sepsání oné odpovědi byla osobnost proti Vám, což by ode mne byla strannost a podlost; a jakož ve zvyku mám, toho, kdo krade, jmenovati zlodějem, kdo oheň zakládá, žhářem, kdo se loupeže dopouští, lotrem: tím samým právem i Vás, který mně veřejně na cti ubližujete, pokavád obvinění své neospravedlníte, nazývám veřejným utrhačem, což není-li Vám po libosti, máte na vůli hledati právo, kde sluší.

S tím se do nenávisti Vaší poroučí

předpojatý panoše Květů aneb jak jej koli
ještě jinak jmenovati ráčíte

Jakub Malý.

¹⁾ Ouplnou pravdu toho dosvědčuji s tím doložením, že p. Malý toliko po delším se zdráhání k žádosti mé se sklonil.

Jaroslav Pospíšil.
